

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Mezinárodní sociální a humanitární práce

Jakub Smékal

Role majoritní společnosti v integraci cizinců
v ČR

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Tereza Malochová

2017

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl v seznamu literatury.“

V Olomouci dne 28. března 2017

.....

Jakub Smékal

Poděkování

Děkuji Mgr. Tereze Malochové za odborné vedení a cenné podněty pro zpracování této bakalářské práce. Zároveň děkuji všem respondentům za jejich pomoc při realizaci výzkumu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Migrace a její vývoj na území ČR	8
1.1 Migrace	8
1.2 Statistika cizinců v ČR.....	9
1.3 Národnostní složení cizinců	10
1.4 Vývoj migrace na území ČR.....	12
1.5 Cizinci v Olomouckém kraji	13
2 Integrace.....	14
2.1 Integrace jako podmínka fungování inkluzivní společnosti.....	14
2.1.1 Sociální exkluze a inkluze	14
2.1.2 Modely integrace	15
2.2 Integrace cizinců	17
2.2.1 Přístup k integraci cizinců v Evropě	18
2.2.2 Indikátory míry integrace cizinců	20
2.3 Migrační a integrační politika ČR.....	20
2.3.1 Legislativní a koncepční nastavení migrační a integrační politiky.....	21
2.3.2 Strategie migrační politiky České republiky a Komunikační strategie	22
2.3.3 Koncepce integrace cizinců České republiky	23
2.3.4 Aktéři integrace cizinců na lokální úrovni.....	25
2.3.5 Role cizinců	26
2.3.6 Role majoritní společnosti	27
3 Sociální práce s cizinci	30
3.1 Metody sociální práce s cizinci	30
3.1.1 Interkulturní komunikace.....	31
3.1.2 Koučování	31
3.1.3 Vytváření sítí.....	32
3.1.4 Práce s dobrovolníky.....	33
3.2 Zapojení majoritní společnosti v sociální práci s cizinci	33
3.3 Sociální služby pro cizince v Olomouckém kraji	35
4 Výzkum.....	37
4.1 Metodologie	37
4.1.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka.....	37
4.1.2 Použité metody.....	37

4.1.3	Výzkumný soubor	38
4.1.4	Průběh výzkumu	39
4.1.5	Metoda analýzy dat	40
4.1.6	Etické hledisko výzkumu	40
4.2	Interpretace výsledků výzkumu	40
4.2.1	Jak pracovníci institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji chápu roli majority při integraci cizinců?	40
4.2.2	Jak se opatření Koncepce integrace cizinců zahrnující majoritní společnost naplňují v praxi v Olomouckém kraji?	43
4.2.3	Nevyužitý potenciál v zapojování majority do integrace cizinců	48
4.3	Shrnutí výsledků a doporučení pro další výzkum	50
	Závěr	54
	Seznam použitých zkratk	55
	Seznam použitých zdrojů	56
	Seznam grafů a tabulek	59

Úvod

Ve své bakalářské práci se vzhledem k stále probíhající migrační krizi v Evropě zaměřuji na problematiku postavení majoritní společnosti k otázce pobývání cizích státních příslušníků v České republice a to z pohledu sociální práce, která napomáhá v integraci cizinců do českého prostředí. Ve své práci přistupuji k nastavení integrace jako k oboustrannému procesu. Cizinci i majorita, která má v integračním procesu stejně důležitou roli, musí participovat pro zvládnutí procesu integrace. V kontextu posledního vývoje v postojích veřejnosti k migraci a integraci je ale otázkou, jak mohou subjekty integračního procesu přistupovat k veřejnosti a jak ji úspěšně zapojovat do integračního procesu, když se při dosavadních opatřeních dostávají do popředí stále radikálnější názory.

Teoretickou část práce otevírám kapitolou o migraci a jejím vývoji na našem území. Uvádím poslední statistické údaje pro ČR a Olomoucký kraj. V další kapitole se věnuji integraci. S tímto pojmem čtenáře seznamuji obecně, i z hlediska specifík v českém prostředí, které jsou tvořeny zejména systémovým nastavením migrace a integrace v ČR. Dále se zabývám aktéry integrace cizinců a tím, jak ovlivňují tento proces. Zvláště se zaměřuji na to, jak do integrace vstupuje majoritní společnost. Koncepce integrace cizinců a Strategie migrační politiky jsou hlavními dokumenty, ze kterých vychází integrační politika ČR. Ve své práci se zaměřuji na to, jak je v těchto dokumentech pojata role majoritní společnosti a jaká opatření jí nabízí. Na integraci cizinců z pohledu sociálního pracovníka se podívám v další kapitole. V oboru sociální práce není integrace cizinců ničím výjimečným, přesto cizinci nejsou tradiční cílovou skupinou této profese. Představuji tu některé metody pro práci s cizinci a způsoby, jakými může sociální pracovník do procesu integrace zapojovat majoritní společnost. Dále uvedu instituce, které se na cizince zaměřují v Olomouckém kraji. Následuje výzkumná část práce, ve které se zabývám tím, jak sami pracovníci chápou roli majoritní společnosti v integraci cizinců a tím, jak s majoritní společností pracují. V závěru práce shrnuji výsledky a uvádím svá doporučení.

Cílem této práce je v systému integrace cizinců ČR identifikovat prvky zahrnující roli majoritní společnosti a zjistit, jak probíhá zapojování majoritní společnosti do integrace cizinců v institucích zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji. Práce by měla podat lepší přehled o tom, jak je v systému migrační a integrační politiky ČR pojata role

majoritní společnosti. Přináší také některé způsoby, kterými je možné podpořit větší zapojování majoritní společnosti do integrace cizinců. Tato práce by díky svým závěrům mohla být využitelná institucemi, které se věnují integraci cizinců.

1 Migrace a její vývoj na území ČR

V první kapitole představuji migraci jako fenomén, na který musí majoritní společnost nějak reagovat. Reakce majoritní společnosti se pochopitelně odvíjí od počtu cizinců na území, ale i od toho, jak migraci chápeme. Předtím, než se budu věnovat integraci cizinců, je tedy důležité nahlédnout na to, jak mezinárodní migrace v dnešní době probíhá a jaká je situace v ČR. Přiblížit tuto problematiku se pokusím v podkapitolách.

1.1 Migrace

Migraci můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní migrací rozumíme změnu trvalého pobytu za hranici obce. Vnější, neboli mezinárodní migrací, kterou se v této práci budu zabývat, rozumíme změnu trvalého pobytu za hranice státu (Dohnalová, 2012, str. 7). Mezinárodní migrace většinou neprobíhá tak, že jakmile se jednotlivec rozhodne přestěhovat do země s lepšími podmínkami k životu, zpretrhá všechny vazby v domovské zemi a začlení se rychle v zemi nové. Obvykle se jedná o dlouhodobý proces, na kterém se podílí více jednotlivců. Chápat ji tedy můžeme jako kolektivní čin, vycházející ze sociální změny a ovlivňující celou společnost, jak ve vysílajících, tak i v přijímajících oblastech. (Castles & Miller, 2009, str. 20)

Podle terminologického slovníku Ministerstva vnitra je mezinárodní migrace pohyb jednotlivců i skupin osob mezi územími jednotlivých zemí světa.¹ Jak vidíme, mluví se tu také o více jednotlivcích. Migraci tedy budeme chápat jako jev, který se vždy týká většího počtu lidí. Tento jev ovšem není ničím novým a v dějinách se s ním setkáváme stále. Vzhledem k oblastem, kterých se migrace dotýká, máme také různé teorie migrace. Rozdělit je můžeme na ekonomické a interdisciplinární. V rámci této práce se nebudu jednotlivými teoriemi zabývat, uvedu ale jednu z teorií, která je vhodná pro pochopení migrace v dnešní době. (Castles & Miller, 2009, stránky 21-27)

Tato teorie stojí na fenoménu transnacionalismu, který se objevuje v nedávné historii kvůli nedostatečnému zachycení určitých praktik migrantů, které jiné teorie dostatečně nezachycují a které se objevují v globalizovaném světě. Migranti jsou chápáni „jako formující součást dvou nebo více dynamicky se proplétajících světů a transnacionální migrace jako proces, prostřednictvím kterého migranti vytvářejí

---

¹ Ministerstvo vnitra ČR (nedatováno): Terminologický slovník [on-line]. Dostupné 28. 2.2017 z <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

a udržují (...) sociální vztahy, které spojují společnosti jejich původu se společnostmi, ve kterých se usazují“ (Brázová, 2011, str. 29)

Baršová a Barša (2005a, str. 276) také upozorňují na to, že „emigranti neztrácejí kontakty ve své domovině, ale drží a kultivují je i navzdory svému usazení v nové zemi. (...) Nemění tedy své místo jednou provždy, nýbrž zůstávají v novém prostoru *mezi*.“ V konečném důsledku migranti často spolupracují a identifikují se s více národními státy. Žijí v určitém transnacionálním prostoru. V tomto prostoru se nenachází jen transnacionální rodiny migrantů, globální korporace, média, komunikační sítě, sociální hnutí, politické strany, náboženské komunity a nevládní organizace, musíme si uvědomit, že to také mohou být kriminální a teroristické skupiny (Brázová, 2011, str. 29).

Pokud se tedy podíváme na předpoklad, že u migrantů bude docházet k oslabování vazeb na zemi původu s tím, jak se budou začleňovat do nové společnosti z pohledu transnacionální teorie, zjistíme, že mnoho lidí migruje opakovaně mezi zdrojovou a cílovou zemí (někdy i mezi více zeměmi) a díky technologickému pokroku je možné udržovat vazby na všechny tyto státy. Podle studií je ovšem možné transnacionální vazby udržet dokonce i bez návratu do země původu a to i přes více generací. (Brázová, 2011, str. 30)

Pokud bychom migraci pochopili z tohoto hlediska, je zřejmé, že udržování vazeb na zemi původu bude mít vliv nejen na snahu samotných cizinců o integraci, ale také na nastavení integrační politiky, či na přístup majoritní společnosti. Migrační a integrační politika ČR reaguje jak na potřeby cizinců, tak na potřeby přijímajícího státu (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 8). Migrace je tedy s nastavením migrační a integrační politiky spojená - migraci může sama ovlivňovat a stejně tak může být migrací sama ovlivňována. Jak je ale vidět z vývoje migrace na našem území (viz kapitola 1.4), transnacionální teorie k vysvětlení nepostačuje, signifikantní roli tu hrají spíše ekonomické vlivy. Tuto teorie ale uvádím i z toho důvodu, že může hrát důležitější roli s vývojem migrační krize z roku 2015. To, jak se tato krize projevuje v ČR, ukážou následující statistiky.

1.2 Statistika cizinců v ČR

Dle předběžných statistických údajů ze stránek Českého statistického úřadu bylo v České republice k 31. 12. 2016 evidováno 496 413 cizinců. Ze statistik Českého statistického úřadu také vyplývá, že k tomuto datu byl čtvrtletní nárůst cizinců největší (jednalo se o 8662 cizinců) od roku 2011, kdy ve čtvrtém čtvrtletí bylo evidováno 28 353

příchozích cizinců. Podle též statistiky za celý rok 2016 přišlo do ČR 28 851 cizinců. Roční nárůst v počtu cizinců byl v minulém roce též největší od roku 2008. Největší roční nárůst za období vedení těchto statistických údajů (od roku 1993) byl ovšem zaznamenán v roce 2007, kdy bylo registrováno 70 631 příchozích cizinců.²

Ačkoliv se dlouhodobě nejedná o příliš významný nárůst a na rozdíl od některých okolních zemí tak nemůžeme hovořit o početnější nově příchozí skupině cizinců, o migrantech se někdy mluví jako o migrační vlně (Šebesta in Janáčková, Skopeček, & Slanný, 2016, Odd. 10). Takto ji patrně můžeme označit například v Německu, kam podle stránek Německého spolkového statistického úřadu imigrovalo v roce 2015 nejvíce lidí v historii státu, tedy 1 139 000 lidí.³

V porovnání s Českou republikou, ve stejném roce 2015 k nám imigrovalo podle Ředitelství služby cizinecké policie 15 639 lidí.² Pro úplnost uvádím, že Česká republika je co do počtu obyvatel asi osmkrát menší zemí.⁴

Údaje uvedené výše v České republice zahrnují cizince pobývající v ČR přechodně (na základě dlouhodobého víza nebo povolení k pobytu), trvale, i cizince s přidělenou mezinárodní ochranou (ne žadatelé o udělení mezinárodní ochrany). Pro účely této práce nyní nebudu rozlišovat jednotlivé typy pobytu. Kromě typu pobytu můžeme rozdělit cizince v ČR podle země původu na dvě skupiny. První jsou cizinci ze třetích zemí a druhou cizinci z EU, EHP a Švýcarska. Početnější skupinou jsou z tohoto hlediska cizinci ze třetích zemí, kterých bylo 277 277 podle údajů k 30. 6. 2016. To činí asi 57 % ze všech cizinců. (Koncepte integrace cizinců, 2016, str. 1)

1.3 Národnostní složení cizinců

Národnostní složení cizinců nehraje důležitou roli jen z pohledu statistického přehledu o migraci, ale je důležitým zdrojem informací i pro integrační opatření. Jednotlivé národnostní menšiny mohou přicházet z různých důvodů a také jejich integrace probíhá různě. Navíc se i národnostní složení v čase mění. Abychom věděli, na koho se migrační a integrační opatření vztahují, uvádím v *Tabulce 1* prvních deset nejpočetnějších

---

² Český statistický úřad (nedatováno): *Počet cizinců v ČR - předběžné čtvrtletní údaje; 2004/06 - 2016/09* [on-line]. Dostupné 28. 2. 2017 z: https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R02_201612.pdf/

³ Statistisches Bundesamt (2016): *Immigration and net immigration peaked in 2015* [on-line]. Dostupné 26. 2. 2017 z https://www.destatis.de/EN/PressServices/Press/pr/2016/07/PE16_246_12421.html Údaje z roku 2016 nebyly k 28. 2. 2017 k dispozici.

⁴ Porovnání ze: Statistisches Bundesamt (2016): *International statistics: Data by country* [on-line].

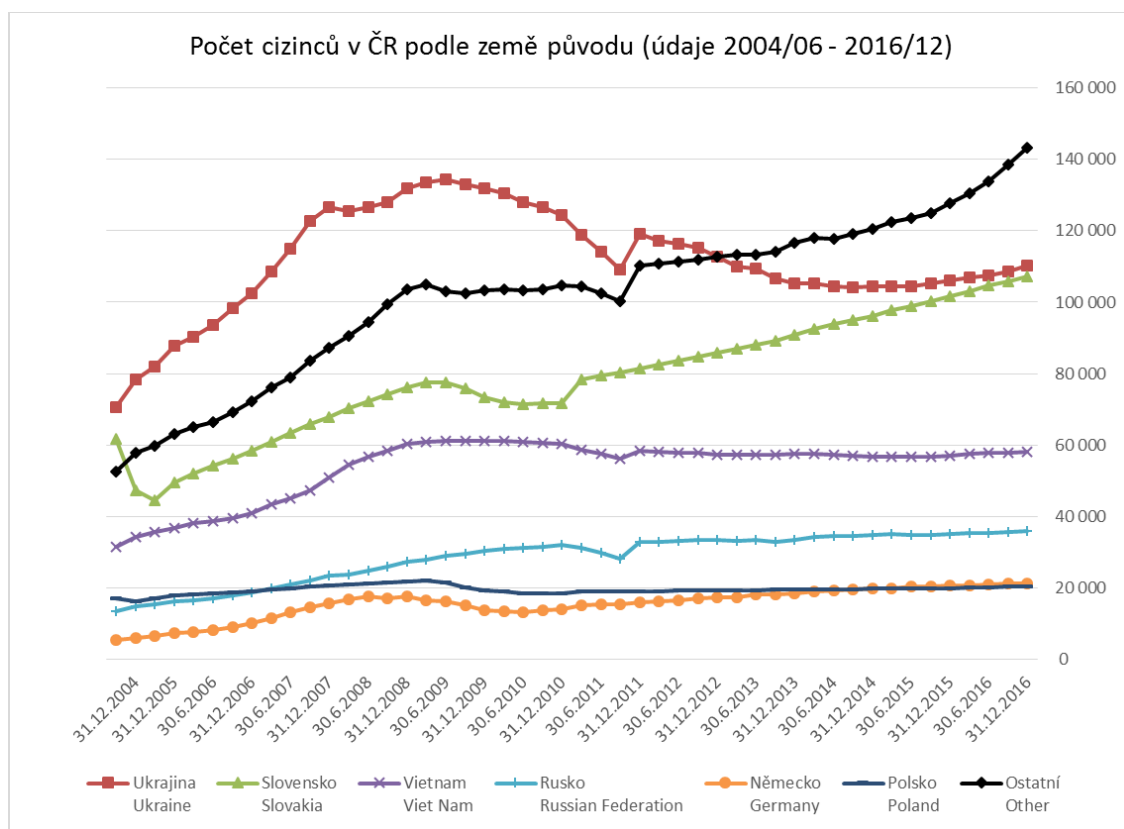
Dostupné 1. 3. 2017 z:

<https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/CountriesRegions/InternationalStatistics/Country/Country.html>

národnostních menšin a pro přehlednost v *Grafu 1* také vývoj počtu cizinců dle národnosti.

Z *Grafu 1* můžeme vyčíst, že nejvíce Ukrajinců a Vietnamců bylo u nás v roce 2009, kdy došlo ke zlomu a až do roku 2014 se počty obou národností u nás zmenšovaly. Od roku 2014 se opět zvyšují. Celkově stabilní nárůst v počtech cizinců vidíme u Rusů a Němců. Počet Poláků se v čase významně nemění. Nejvýznamněji u nás vzrostl počet Slováků a kromě roku 2009 a 2010, kdy byl zaznamenán pokles, jejich počet roste. Od roku 2006 vzrostl asi dvojnásobně.

Graf 1 Počet cizinců v ČR podle země původu

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní graf

Jak je vidět v *Tabulce 1*, nejpočetnější menšinou jsou u nás Ukrajinci, druzí jsou Slováci, kteří ale mají vzhledem ke společné historii v ČR zvláštní postavení a většina majority k nim má dlouhodobě nejlepší vztah ze všech menšin⁵. Třetí jsou s větším odstupem Vietnamci. Tyto tři národnostní menšiny spolu s Rusy a Němci u nás tvoří dvě třetiny všech cizinců.

⁵ Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR (2016): *Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2016* [on-line]. Dostupné 26. 2. 2017 z: <http://cizinci.cz/cs/2292-2016-vztah-ceske-verejnosti-k-narodnostnim-skupinam-zijicim>

Tabulka 1 Cizinci podle státního občanství k 31. 12. 2016

Státní občanství <i>Citizenship</i>	Cizinci celkem <i>Foreigners, total</i>
Celkový součet / Total	496 413
Ukrajina	110 245
Slovensko	107 251
Vietnam	58 080
Rusko	35 987
Německo	21 216
Polsko	20 305
Bulharsko	12 250
Rumunsko	10 826
Spojené státy	8 763
Mongolsko	6 804

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

1.4 Vývoj migrace na území ČR

Vzhledem k posledním statistickým údajům se potvrzuje, že Česká republika je alespoň pro některé cizince lákavou cílovou zemí migrace a ačkoliv je počet cizinců na našem území ve srovnání s ostatními zeměmi relativně nízký, jde o vývoj, který směřuje ČR k větší národnostní a etnické diverzitě. I vzhledem k tomu se v současnosti o cizince v ČR zajímá širší i odborná veřejnost, média, zaměstnavatelé i politici. Ve veřejném diskurzu dominují dva názory: první imigraci spojuje s nárůstem sociálních a bezpečnostních rizik (popř. ji spojuje s terorismem), druhý akcentuje špatné životní podmínky některých cizinců. (Rákoczyová & Trbola, 2009, str. 13)

České země ale nikdy nebyly národnostně homogenní. Vzhledem ke geografické poloze ve středu Evropy u nás už historicky byly některé menšiny jako Poláci a Němci. (Kutnohorská, 2013, str. 106) Za období socialismu na našem území ale panoval i opačný trend – emigrace. Trend, který se vyznačoval tím, že lidé z našeho území spíše odcházeli, existoval po většinu 20. století. Imigrace byla zanedbatelná, byla z velké části řízena centrálně a týkala se především studia a zaměstnání občanů zemí východního bloku. (Rákoczyová & Trbola, 2009, str. 16) Zvláštní skupinou tu byly především Vietnamci, kteří přijížděli na základě mezistátních dohod. Mezi další významné skupiny se řadí uprchlíci z Řecka a studenti či zaměstnanci z Polska, Maďarska, Kubu, Mongolska a dalších zemí. (Drbohlav, 2008, podle Rákoczyová & Trbola, 2009, str. 16) Nejvýznamnější „emigrační“ vlnou byl odsun Němců po druhé světové válce mezi lety 1945-1947, kdy bylo odsunuto celkem 2,8 milionu Němců, většinou z příhraničních

oblastí. Tyto oblasti byly později dosidlovány domácí populací, migranty i krajany ze zahraničí. (Drbohlav & kol., 2010, str. 23)

Nyní má Česká republika dokonce jeden z největších podílů cizinců z postsocialistických zemí (Kutnohorská, 2013, str. 106).⁶ V dnešní době je pro migraci do České republiky ovšem mnohem více typická koncentrace cizinců do velkých měst. Zejména do Prahy, Brna, Ostravy, Plzně, Mladé Boleslavy nebo Karlových Varů.⁷ Jejich příliv ovlivňuje ve velké míře poptávka po nekvalifikovaných a nízkokvalifikovaných pracovních pozicích. Rákoczyová a Trbola (2009, str. 19) uvádí dokonce tento případ. „V Plzni, Pardubicích a Mladé Boleslavi v roce 2008 zahraniční zaměstnanost převýšila počet pobývajících cizinců, což indikuje přítomnost migrantů s krátkodobým pobytem (s vízem do 90 dnů).“ Na něm můžeme vidět, jak významně pracovní trh migraci ovlivňuje.

1.5 Cizinci v Olomouckém kraji

Vzhledem k tomu, že se tato práce vztahuje ve výzkumné části na Olomoucký kraj, uvádím tu pro něj relevantní statistické údaje. Olomoucký kraj je s počtem obyvatel 634 720 sedmým největším krajem ČR. Počet cizinců v krajském měště ani v kraji není příliš vysoký a v porovnání s ostatními kraji je tu třetí nejnižší počet cizinců hned po Zlínském kraji a kraji Vysočina. V Olomouckém kraji bylo konkrétně 10 928 cizinců k 31. 12. 2016. Relativní četnost cizinců činila asi 1,7 % cizinců k celkovému počtu obyvatel. Vyjma tří zmíněných krajů, ve všech ostatních jsou více než 2 % cizinců.⁸ V *Tabulce 2* je zaznamenán počet cizinců v jednotlivých okresech Olomouckého kraje.

Tabulka 2 Počet cizinců v Olomouckém kraji k 31. 12. 2016

Kraj, okres pobytu	Kategorie pobytu		
	celkem	trvalý pobyt	ostatní typy pobytu
Celkem v ČR/ Total	496 413	273 399	223 014
Olomoucký	10 928	6 526	4 402
Jeseník	834	430	404
Olomouc	5 216	2 796	2 420
Prostějov	1 535	1 052	483
Přerov	2 078	1 346	732
Šumperk	1 265	902	363

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

⁶ Z těchto zemí se jedná jen o Slovinsko, které má vyšší podíl cizinců (4,7 % oproti 4,1 % k 1. 1. 2014).

⁷ Český statistický úřad (nedatováno): *Cizinci v ČR podle oblasti, kraje a okresu (...)*, (stav k 31. 12.) [on-line]. Dostupné 28. 2. 2016 z: https://www.czso.cz/documents/11292/44321488/c01R05_2015.pdf

⁸ Český statistický úřad (nedatováno): *Cizinci podle kraje, okresu a typu pobytu - k 31. 12. 2016* [on-line]. Dostupné 28. 2. 2016 z: https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/1612_c01t12.pdf v porovnání s: Český statistický úřad (nedatováno): Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2016 [on-line]. Dostupné 28. 2. 2016 z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721601.pdf>

2 Integrace

V této kapitole se pokusím vypořádat s pojmy integrace, inkluze a exkluze. Integraci představuji jako nástroj k řešení situace lidí v nepříznivé situaci, zejména se pak zaměřuji na integraci cizinců, kterou je nutné chápat v různých rovinách. U integrace cizinců se zabývám tím, jak jí přístup majoritní společnosti může ovlivnit. Dále představuji, jak je problematika integrace cizinců řešena v migrační a integrační politice ČR, zejména pak v Koncepci integrace cizinců a Strategii migrační politiky.

2.1 Integrace jako podmínka fungování inkluzivní společnosti

Podle Anderlikové (2014, str. 42) je inkluze založena na rovnocennosti jedinců, aniž by byla předpokládána normalita. Za normální se tu považuje rozmanitost a přítomnost odlišnosti. Úkolem celé společnosti je podle tohoto konceptu vytvářet struktury, do nichž se vejdou všichni – tudíž odstraňovat překážky, které tvoří vyloučení – exkluzi. Uznávanou cestou k inkluzivní společnosti je integrace. Ta by měla pomoci právě těmto odlišným, či jakkoli znevýhodněným lidem začlenit se do společnosti majoritní. Pojem integrace, jako podmínku fungování inkluzivní společnosti, se pokusím vysvětlit v podkapitolách.

2.1.1 Sociální exkluze a inkluze

Od počátku 2. tisíciletí v diskurzu Evropské unie existuje snaha sociální problémy převyprávět jazykem, kde koncept sociální exkluze a inkluze hraje klíčovou roli. Tato změna se odehrává i ve snaze chápat nerovnosti spíše jako horizontální, než vertikální. To znamená, že se změnilo chápání příčiny, jejímž důsledkem je nepříznivá situace člověka. Zatímco v dřívějším období jsme viděli příčinu spíše v osobní nedostatečnosti, dnes je nepříznivá situace připisována působení strukturálních faktorů. Sociální exkluze dnes nahrazuje pojmy jako nerovnost a chudoba. (Mareš, 2004, stránky 15-16) Pod sociální inkluzí naopak můžeme tušit pojmy jako je rovnost a prosperita.

Šťastná (2016, str. 53) sociální inkluzi chápe jako „zapojení jednotlivců nebo marginalizovaných skupin do života společnosti, a to ve smyslu získávání či znovunabytí přiměřené společenské akceptace a komplexní integrace, aby mohli svobodně participovat na životě společnosti“, zároveň ale nevynechává, že vzhledem k lidem, kteří mají odlišné hodnotové žebříčky od většinové společnosti (např. příznivci dobrovolné skromnosti), by měl proces sociální inkluze příležitosti k takovému společensky akceptovatelnému životu především nabízet, ne vnucovat.

Z definice podle Šťastné můžeme extrahovat dvě hlavní oblasti, které povedou k inkluzi: získání společenské akceptace a komplexní integrace. Společenská akceptace je záležitostí přístupu majoritní společnosti. Komplexní integraci můžeme chápat jako složitý proces začleňování člověka v nepříznivé situaci do většinové – majoritní společnosti. Úzkou souvislost mezi integrací a inkluzivní společností můžeme doplnit i samostatnou oblastí přístupu majoritní společnosti k odlišnostem.

2.1.2 Modely integrace

Šťastná (2016, str. 53) komplexní integraci vnímá ve čtyřech dimenzích: občanské, ekonomické, sociální a politické. Níže představím blíže jednotlivé dimenze integrace a indikátory, podle kterých je v těchto dimenzích sociální exkluze měřitelná:

Občanská dimenze

Baršová a Barša (2005b, str. 61) občanskou dimenzi integrace vysvětlují jako přizpůsobení se liberálním a demokratickým základům národních států. Podmínkou plné integrace je tu chápáno přijetí liberální občanské kultury daného státu. V rámci multikulturního konceptu se nejedná o popření různosti, ale spíše o sjednocení pod „vyšší princip“. Měřitelnost respektování takového principu, či dokonce jeho vnitřního přijetí je ovšem problematické. (Drbohlav & kol., 2010, str. 92)

Ekonomická dimenze

Ekonomickou dimenzi integrace chápeme jako přístup na trh práce a zajištění příjmu bez dlouhodobé pozice v nejistotě a to především z pohledu výše příjmu a stability zaměstnání. V širším pohledu se jedná také o schopnost investovat do budoucnosti (vzdělání, zdraví, sociální zabezpečení). Vyloučené ovšem mohou být i osoby bez ohledu na výši životního standardu. (Šťastná, 2016, str. 50)

Politická dimenze

Politická dimenze integrace je posuzovaná z hlediska přiznání politických práv, volební účasti, politické aktivity na lokální úrovni a v komunitě, dále z hlediska odcizení a nedůvěry v politické procesy nebo dle počtu výtržností a celkového vlivu. (Šťastná, 2016, str. 50)

Sociální dimenze

Sociální dimenze je důležitá pro udržení tradičních domácností, posuzuje se podle bezdomovectví, kriminality a nespokojenosti (revoltou vůči společnosti) nebo dle počtu nechtěných těhotenství u mladistvých. (Šťastná, 2016, str. 50)

Model integrace výše postrádá v porovnání s Baršovou typologií integrace kulturní dimenzi. Barša (1999, str. 231) rozděluje integraci do tří rovin:

- 1) kulturní,
- 2) sociálně-ekonomickou,
- 3) občansko-politickou.

Kulturní rovina

Kulturní rovina je aktuální zejména v případě integrace etnických menšin nebo migrantů a nemusí být aplikovatelná u různých dalších „vyloučených“ skupin lidí v nepříznivé situaci uvnitř dané země (např. lidé se zdravotním postižením). Kulturní rovinu integrace můžeme posoudit podle: komunikačního jazyku, zvyků/tradic, náboženství, gastronomie a kulturních a sociálních hodnot zachovávaných v zemi, kde majoritní společnost vyznává jiné hodnoty (Matušková, 2013, str. 4).

Barša (1999, stránky 231-240) na rovině kulturní rozlišuje 5 úrovní integrace:

- Kulturní segregace: menšinová skupina je oddělena a uzavřena před majoritní společností.
- Asimilace: menšina opouští vše, co ji odlišovalo (v kulturní rovině) od majoritní společnosti.
- Tavicí tyglík: každá nová menšina nějak přispívá k identitě majoritní společnosti.
- Kulturní pluralismus: menšina si zachovává svoji kulturní odlišnost, ale v ostatních rovinách se neliší od majoritní společnosti.
- Multikulturalismus: kulturní odlišnost je žádaná politicky a stává se rysem celé společnosti v dané zemi.

Sociálně-ekonomická rovina

Sociálně-ekonomickou rovinu integrace můžeme posuzovat například podle těchto indikátorů: pozice na trhu práce, vzdělání, příjem a bohatství, profesionální prestiž, kvalita bydlení a zdravotní péče. (Barša, 1999, str. 235)

Barša (tamtéž) rozlišuje sociálně-ekonomickou integraci na:

- Ekonomickou segregaci: zastoupení určité znevýhodněné skupiny ve vyšších příjmových/sociálních kategoriích je statisticky zanedbatelné.
- Částečnou integraci: šance hospodářského úspěchu je nižší než u členů majoritní společnosti.

- Úplnou integraci: není patrná korelace mezi etnicko-kulturním původem a sociálně-ekonomickým postavením.

Občansko-politická rovina

Občansko-politickou rovinu integrace můžeme posoudit podle těchto indikátorů: šance na zaměstnání ve státní správě či na úspěch v demokratické reprezentaci, účinnost případného politického vlivu, existence násilných konfliktů (Barša, 1999, stránky 238-240)

Barša (tamtéž) rozlišuje občansko-politickou integraci na:

- Politická segregace: buďto formou kontroly menšiny většinou, nebo formou etnického konfliktu, který může být i násilný.
- Asimilace: znevýhodněná skupina má stejnou šanci na úspěch, jako členové majoritní společnosti.
- Akomodace: existují opatření, která předchází možnému znevýhodnění určité skupiny a tato opatření zajišťují účast jejich členů v občansko-politické rovině.

V této kapitole jsem představil pohled na jednotlivé roviny integrace. Jak je vidět, pro inkluzi je třeba brát v potaz všechny tyto roviny, tím spíše u cizinců, kde je navíc výrazně znevýhodňuje jejich kulturní pozadí. Od následující kapitoly se budu zabývat integrací pouze z pohledu cílové skupiny cizinců.

2.2 Integrace cizinců

Nejprve se pokusím objasnit, jak budu chápat pojem cizinec. Jak popisuje Drbohlav (2010, str. 92), tento pojem může být v procesu sledování integrace problematický z toho důvodu, že migranti, kteří získají status občana ČR, nejsou již z pohledu integrace sledováni a ve statistikách splynou s majoritní společností. Zisk občanství ovšem nemusí znamenat, že je „bývalý“ migrant integrovaný. Ve své práci budu ale upřednostňovat termín cizinec, jelikož ho preferuje jazyk migrační a integrační politiky ČR. Vzhledem k údajům z první kapitoly (viz kapitola 1.2) budu respektovat rozlišení na žadatele o udělení mezinárodní ochrany, kteří nejsou zahrnuti ve statistikách a ostatní cizince (tzn. držitele mezinárodní ochrany a imigranty s jakýmkoli typem legálního pobytu včetně legálně pobývajících cizinců ze zemí EU, EHP a Švýcarska). Integrací žadatelů o udělení mezinárodní ochrany se v této práci věnovat nebudu, jelikož jsou pro ně zavedena speciální opatření a jejich statut v ČR je odlišný od ostatních cizinců.

Integraci cizinců Dvořáková a kol. (2007, str. 19) definuje jako dvoustranný proces, který pro cizince a pro jejich děti „představuje (...) tzv. *vrůstání* do nové společnosti a pro původní obyvatele představuje aktivní participaci na společenském dění, do něhož v současnosti patří i lidé jiné barvy pleti, vyznání, politického přesvědčení, sociální příslušnosti apod.“ Uherek (2003), co se týče sociální integraci, ji definuje spíše jednostranně, kdy osoby se začleňují do společnosti, která má již vytvořenou strukturu a pravidla chování svých členů. Zároveň ale uvádí, že celková integrace není izolovaným dějem. „Otázka integrace a integrovanosti do společenských dějů se týká stejně tak majoritního obyvatelstva jako cizinců.“ Koncepce integrace dokonce připouští, že tento proces může být trojstranný, a to z důvodu, že na průběh integrace může mít do jisté míry vliv i působení země původu.“ (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 15)

Je tedy zřejmé, že to, jak bude integrace probíhat, závisí na přístupu cizinců i majoritní společnosti, můžeme uvažovat i vliv země původu cizinců, ačkoliv nemusí být na první pohled patrný. Vazby na zemi původu se stávají pro integraci čím dál aktuálnější, vzhledem ke globalizaci a dnešním migračním trendům (viz. kapitola 1.1).

V dalších kapitolách se chci zabývat především tím, jak integraci cizinců může ovlivnit přístup majoritní společnosti. Nejdříve ale představím, jak můžeme poznat, že ji vůbec ovlivňuje (indikátory míry integrace), jaké roviny integrace majoritní společnost ovlivnit může a které by ovlivňovat měla (přístup k integraci) v kontextu Evropy a z hlediska migrační a integrační politiky ČR.

2.2.1 Přístup k integraci cizinců v Evropě

S vývojem migrace v Evropě souviselo přesvědčení, že cizinci, kteří ve většině přicházeli za prací, se po určité době vrátí zase zpět do domovských zemí, a tudíž není nutné se integraci věnovat. Tento předpoklad se ale ukázal jako mylný (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 8). Z pohledu konceptu sociální inkluze je patrné, že integrace cílové skupiny jako jsou cizinci, musí probíhat na rovině sociálně-ekonomické, občansko-politické i kulturní (viz kapitola 2.1.2). Sociálně-ekonomická integrace probíhá od prvního příjezdu do nové země, občansko-politická probíhá s přibývajícím dobou pobytu na území a kulturní integrace nemusí v uzavřených komunitách proběhnout vůbec.

V Evropě můžeme podle Bosswicka a Heckmanna (2006, podle Rákoczyová, Trbola 2009, str. 23) rozeznat různé způsoby soužití přistěhovalců s majoritou. Ať dochází k procesům segregace, asimilace nebo k začleňování a integraci, má toto jednání rozdílné důsledky pro obě strany. Segregace přináší pro přistěhovalce i majoritu velká

rizika a asimilace, jako potlačení původní identity neumožní maximalizovat přínos migrace (Rákoczyová & Trbola, 2009, str. 24). V evropském kontextu je nejlepším řešením integrace cizinců, která by určitou měrou měla proběhnout na všech rovinách. Integrace by měla přinést požadované výsledky cílové zemi a přitom respektovat svobodu cizince. Jak ji ovšem provést, aby se nejednalo o asimilaci? Drbohlav (2010, str. 92) snad i kvůli této otázce představuje model pro integraci cizinců, který ukazuje, jak k integraci dochází na rovinách typických právě pro situaci cizince:

- *Strukturální*: nabývání práv a postavení v hlavních institucích státu (politická dimenze).
- *Kulturní*: behaviorální a kulturní změny jedince, změny v postojích (kulturní/občanská dimenze).
- *Sociální* (zvaná též *interaktivní*): začleňování do privátních sfér – přátelské a partnerské vazby, popř. členství v organizacích (sociální/ekonomická dimenze).
- *Identifikační*: pocit sounáležitosti, identifikace s přijímající společností (občanská dimenze).

Přístup k integraci cizinců se v Evropských zemích od 90. let 20. století shoduje v mnoha oblastech a tvoří se tak model tzv. „evropské přistěhovalecké země“. Migrace je v Evropě chápána jako podporovaný fenomén, který řeší stárnutí populace, krizi důchodových systémů, a udržitelnost konkurenceschopnosti hospodářství. Aby byl takto prospěšný, usměrňuje se integrací (Evropská komise, 2011, str. 2). „Integrace je pojata jako smlouva, v níž přistěhovalec přijímá jazyk a politické instituce starousedlíků, zatímco ti respektují jeho životní styl, případně etnickou a náboženskou identitu, pokud nekolidují s liberálně-demokratickými principy“ (Baršová & Barša, 2005a, str. 164).

Z toho je patrné, že v Evropě převládá v integraci cizinců trend, který nevidí jako nutné působit na všech rovinách jedince. Na kulturní rovině to většinou není vyžadováno (vyjma jazyka a hodnot odlišných od liberálně-demokratických principů) a na identifikační to není jednoduše realizovatelné⁹ (tady se jedná navíc o velmi obtížně měřitelnou oblast, viz *občanská dimenze* – kap. 2.1.2).

Ačkoliv je zřejmé, že nelze jednoznačně určit, kdo by měl hrát roli na každé jednotlivé rovině integrace, dá se vyzorovat, že primární funkce v jednotlivých rovinách přesto přísluší cizincům, majoritě a státu takto:

---

⁹ Výjimkou je např. *integrace zaměřená na národní identitu*, která vychází z francouzského asimilačního modelu (Baršová & Barša, *Přistěhovalectví a liberální stát*, 2005a, str. 37)

rovina strukturální	→	role státu (legislativy)
rovina sociální	→	role majority a cizinců
rovina kulturní a identifikační	→	role cizinců

Vzhledem k tomu, že rovina kulturní a identifikační není primárně rovinou, kde bychom mohli cizince přimět k přizpůsobení, vidíme u některých autorů,¹⁰ že se věnují v oblasti cizinců spíše integraci v rovině sociální, kde majoritní společnost hraje stejně důležitou roli jako cizinci, popř. přidávají rovinu strukturální, kterou majoritní společnost může ovlivňovat například svoji politickou účastí.

2.2.2 Indikátory míry integrace cizinců

To, jak se cizinci začleňují v jednotlivých rovinách, je měřitelné relevantními indikátory integrace. Neexistuje ovšem jednoznačný výklad toho, které jsou ty nejhodnější. Většinou se jedná o statistická data, ve kterých sledujeme údaje pro majoritní společnost a srovnáváme je s údaji pro cizince. Kromě roviny strukturální, kulturní, sociální a identifikační, můžeme pozorovat tzv. „vnější sféru integračního procesu“, pod kterou rozumíme postoje majoritní společnosti k cizincům. S těmito daty je ovšem spojená jistá míra generalizace. (Drbohlav & kol., 2010, str. 92)

V proběhlých výzkumech zaměřených na Evropu můžeme vidět, že srovnání míry integrace probíhá zejména z pohledu opatření integračních politik v těchto oblastech: zaměstnání, vzdělávání, sociální inkluze a občanského právo (aktivní občanství).¹¹

Konkrétními integračními opatřeními se budu zabývat z pohledu ČR v následující kapitole.

2.3 Migrační a integrační politika ČR

V ČR se setkáváme s tím, že se někdy mluví o migračních a integračních „politikách“. Tento pojem totiž neoznačuje jednu legislativní normu, ale označuje všechna opatření, která český stát v oblasti imigrace a integrace realizuje (sem patří i poskytnutí mezinárodní ochrany a někdy se tak označují i opatření emigrační). (Leontiyeva in Trbola & Rákoczyová, 2011, str. 13) V širším smyslu můžeme za součást považovat i postoje různých aktérů, např.: zaměstnavatelů, odborů, politických stran, neziskových organizací, majority (Drbohlav & kol., 2010, str. 69).

¹⁰ Rákoczyová & Trbola, 2009, (str. 24); Drbohlav & kol., 2010, (str. 92); Miklušáková, 2006, podle Dvořáková a kol., 2007, (str. 16)

¹¹ Eurostat (2011): *Indicators of immigrant integration a pilot study* [on-line]. Dostupné 9. 3. 2016 z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5849845/KS-RA-11-009-EN.PDF>

Imigrační politiky obecně regulují migraci a to tak, že stanovují podmínky ke vstupu na území a podmínky k pobytu a dlouhodobému usazení v zemi. Integrační politiky zavádí nástroje, které mají podpořit bezproblémové soužití migrantů a majoritní společnosti v hostitelské zemi. „Cílem těchto politik je udržení sociální a politické soudržnosti společnosti a napomáhání k adaptaci migrantů v nové společnosti.“ (Dohnalová, 2012, str. 9) Imigrační politika je tedy úzce provázaná s integrační politikou. Imigrační politikou jako takovou se ale v této kapitole zabývat nebudu. V podkapitolách se zaměřím na dokumenty, z nichž vychází nastavení české integrační politiky, s důrazem na koncepční dokumenty a podtrhnu, jak je v nich chápána role jednotlivých aktérů.

2.3.1 Legislativní a koncepční nastavení migrační a integrační politiky

Legislativní a koncepční nastavení migrační a integrační politiky vychází z těchto dokumentů¹²:

○ *legislativní:*

- právní předpisy ČR (zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR, zákon č. 325/1999 Sb. o azylu a všechny příslušné zákony v jednotlivých oblastech – zaměstnanost, vzdělávání, kriminalita, ...);
- právní předpisy EU (Lisabonská smlouva; nařízení Evropského parlamentu atd.),
- mezi legislativní dokumenty můžeme označit i mnohé navazující vyhlášky k zákonům, mezinárodní úmluvy a směrnice, jejichž výčet ovšem není významný pro tento text. Legislativní základ (v §68 až §70 zákona č. 325/1999 Sb.) má také *Státní integrační program*, což je integrační program pouze pro osoby s udělenou mezinárodní ochranou¹³.

○ *koncepční:*

- koncepční a politické dokumenty ČR (Strategie migrační politiky ČR, Aktualizovaná koncepce integraci cizinců a postup při realizaci);
- koncepční a politické dokumenty EU (Akční plán pro integraci, Evropská agenda pro integraci státních příslušníků třetích zemí, Common basic Principles a další).

---

¹² MPSV (nedatováno): *Informace pro odbornou veřejnost* [on-line]. Dostupné 28. 2. 2017 z: <http://cizinci.cz/cs/1933-informace-pro-odbornou-verejnost>

¹³ Ministerstvo vnitra České republiky (nedatováno): *Azyl, migrace a integrace* [on-line]. Dostupné 1. 3. 2017 z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

Pokud chápeme integraci jako komplexní jev, tyto dokumenty nemůžeme jednoznačně rozlišit na dokumenty upravující imigraci a dokumenty upravující integraci. Ačkoliv se v právních předpisech o integraci běžně nemluví, z přístupu k integraci cizinců (viz kapitola 2.2.1) je zřejmé, že strukturální i sociální rovina integrace je velmi ovlivněna například právními aspekty pobytu cizince, či jeho možností tu být zaměstnán. V této práci se nicméně zaměřuji na koncepční dokumenty ČR, které mohou ovlivňovat přístup celé řady aktérů integrace, přestože nestanovují právně vymahatelná opatření.

2.3.2 Strategie migrační politiky České republiky a Komunikační strategie

Strategie migrační politiky České republiky je koncepční/politický dokument z roku 2015, který formuluje zásady a principy migrační strategie, zpracovává témata bezpečnosti, integrace cizinců, nelegální migrace a návratové politiky, mezinárodní ochrany (azyl a doplňková ochrana), legální migrace, volného pohybu osob v rámci EU a schengenského prostoru a mezinárodních závazků v oblasti migrace.¹⁴

Vznik dokumentu

Podle Kučery (2015) je Strategie „obecným zastřešujícím dokumentem pro další dílčí koncepce v jednotlivých oblastech migrační problematiky“. Kučera také upozorňuje, že tento dokument reaguje na teroristické útoky z roku 2015 a je tedy zpracována primárně z hlediska bezpečnosti. Vysvětluje to tak, že dokument zpracovává Ministerstvo vnitra, které se bezpečností zabývá na prvním místě. Dalším důvodem je i zadání, kterým pro tuto Strategii bylo: „udržet současný klidný stav, nerozkývat ho vzhledem k obyvatelstvu a zároveň dodržet naše mezinárodní závazky“. Kromě toho, že si dokument udržuje obecný ráz a prostor k případné reakci na aktuální situaci, připravuje místo pro zpracování už konkrétnější Aktualizované koncepce integrace cizinců a jako průřezový nástroj ke komunikaci s majoritní společností připravuje tzv. Komunikační strategii.

Integrace a „Komunikační strategie“

Dokument si všímá, že migrace a integrace je diskutovaným tématem. Ačkoliv se primárně zabývá migrací, jak z něj vyplývá, i informovanost majoritní společnosti o migraci může přispět k integraci cizinců. K tomu má sloužit Komunikační strategie, jenž cílí primárně na majoritní společnost. Realizace Komunikační strategie by měla vést „k větší informovanosti médií, odborné i širší veřejnosti o otázkách migrace, uprchlictví a integrace cizinců“ (Strategie migrační politiky České republiky, 2015, str. 6)

---

¹⁴ Ministerstvo vnitra České republiky (nedatováno): *Strategie migrační politiky ČR* [on-line]. Dostupné 1. 3. 2017 z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

Co se týče integrace, vnímá ji tedy jako dvoustranný proces. Dále prohlašuje, že „díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.“ Dokument obsahuje také přehled toho, jak je systémově integrace cizinců nastavena. Základem je monitoring a projekty reagující na danou situaci na národní a regionální úrovni. Pro integraci cizinců je zřízena síť regionálních integračních center a jsou využívány NNO. Podpora probíhá skrze státní investice a fondy EU. Vzhledem k cizincům shledává, že je žádoucí: „podpora začleňování (informování, poradenství, asistence při hledání zaměstnání, kurzy, atd.) a předcházení negativním sociálním jevům, včetně sociálního vyloučení a trestné činnosti cizinců. Důležitá je také podpora orgánů státu a vzdělávacích institucí v oblasti překonávání jazykových překážek a zvyšování otevřenosti cizojazyčných komunit.“ (Strategie migrační politiky České republiky, 2015, str. 6)

2.3.3 Koncepce integrace cizinců České republiky

Podle Leontiyevy (in Trbola & Rákoczyová, 2011, str. 17) se jedná o nejdůležitější dokument identifikující záměr státu v oblasti integrace cizinců, který se stal součástí vládní politiky. Tento dokument se od roku 2016 zabývá v omezené míře všemi cizinci, kromě žadatelů o mezinárodní ochranu. Pro účely tohoto textu zde představím současnou podobu dokumentu a jeho historii vzhledem k tomu, jak v něm byla zakotvena role majoritní společnosti.

Historie koncepce integrace cizinců

První Koncepce integrace cizinců (dále jen Koncepce) byla přijata v roce 2000. Vycházela ze Zásad koncepce integrace cizinců na území ČR přijatých v roce 1999. Od té doby byla aktualizovaná v roce 2006, 2011 a 2016.¹⁵ Primární cílovou skupinou jsou po celou dobu občané třetích zemí (viz kapitola 1.2.1), kteří pobývají v ČR dlouhodobě. Občané EU mají na našem území garantovaný srovnatelný rozsah práv s občany ČR, nejsou tedy chápáni jako cílová skupina. (Leontiyeva in Trbola & Rákoczyová, 2011, stránky 17-18) Držitelé mezinárodní ochrany mají též zvláštní statut a proto z opatření v Koncepci byli vyňati až do roku 2016.

Původní Koncepce chápala integraci jako jednostranný proces, od roku 2006 už ji vnímá dvoustraně. Koncepce z roku 2006 vztahy mezi cizincem a členy majoritní společnosti vnímá jako jednu z prioritních oblastí a tvoří základní opatření pro jejich podporu. V této oblasti klade důraz na vyhodnocování integračního procesu skrze

---

¹⁵ Ministerstvo vnitra České republiky (nedatováno): *Azyl, migrace a integrace* [on-line]. Dostupné 1. 3. 2017 z: <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

výzkumnou činnost zaměřenou na veřejné mínění a analýzu mediálního obrazu cizinců. Mimo to ale stanovuje opatření zaměřená na zvýšení informovanosti a upevňování dobrých vztahů mezi cizinci a majoritní společností. Taková opatření jsou: podávání objektivních informací; interkulturní vzdělávání pracovníků veřejné správy a multikulturní výchova v rámci vzdělávacích programů; podpora tvorby mezilidských vztahů – stanovení mechanismů, které umožní jejich založení; dále pak zapojení obcí a krajů do procesu integrace. (Koncepte integrace cizinců, 2005, stránky 11-26)

Koncepte z roku 2011 tato opatření v mnohém konkretizuje. V souvislosti se zvyšováním informovanosti a tvorbu vztahů zmiňuje: práci s médii; informování o principech integrace na ZŠ a SŠ; podporu kulturních, osvětových a dalších akcí organizovaných majoritní společností nebo cizinci; podporu rozvoje občanské společnosti. Opatření týkající se interkulturního vzdělávání pracovníků veřejné správy rozšiřuje o prohloubení odborných kompetencí všech pracovníků řešících záležitosti cizinců. Role majoritní společnosti se kromě opatření dostává i do jednoho z cílů integrační politiky, který si stanovuje: „získat součinnost majoritní společnosti na procesu integrace cizinců jako aktéra vzájemného procesu integrace“.

Současná Koncepte integrace cizinců – Ve vzájemném respektu

Platná Koncepte z roku 2016 s podtitulem „Ve vzájemném respektu“ rozšiřuje cílovou skupinu o držitele mezinárodní ochrany, vzhledem k očekávanému migračnímu vývoji, který může znamenat nárůst v počtu schválených žádostí. Cílovou skupinou je i majoritní společnost, cizinci v předimigračním období a ve výjimečných případech také občané EU, EHP a Švýcarska – tuto skupinu Koncepte označuje jako doplňkovou a opatření Koncepte se na ni vztahují, jen pokud jsou nezbytná pro řešení jejich kritické osobní situace. (Koncepte integrace cizinců, 2015, stránky 15-16)

Současná Koncepte informuje o situaci integrace cizinců v ČR, analyzuje trendy a podává statistiky pro tuto oblast. Zároveň rozpracovává oblasti, které mají vést ke zlepšení integračního procesu. Mimo financování integrace materiál obsahuje:

- Analýzu struktury populace cizinců, která udává některé obecné ukazatele integrace.
- Analýzu problémů v oblasti integrace, která reflektuje tyto oblasti: vztah majority k cizincům, vztah cizinců ke společnosti v ČR, otázka povinnosti se integrovat, integrace na regionální/lokální úrovni, informovanost cizinců, znalost českého jazyka a přístup ke vzdělání, účast na veřejném životě/politická participace, přístup ke zdravotní péči, financování integrace.

- Konceptci, která definuje postup integrační politiky ČR konkrétněji na deseti úrovních.
- Postup při realizaci Konceptce.
(Konceptce integrace cizinců, 2015)

Kdo v integraci cizinců může hrát nějakou roli a jak konkrétně současná Konceptce nastavuje integrační politiku směrem k cizinci a majoritní společnosti rozpracovávám v následujících kapitolách.

2.3.4 Aktéři integrace cizinců na lokální úrovni

Z Konceptce vyplývá, že na integraci se podílí přijímající stát, majoritní společnost a cizinec sám. V určité míře můžeme uvažovat, že sem spadá i země původu cizince. Aktérem rozumíme někoho nebo něco, co do procesu integrace cizinců vstupuje. Tento přehled tedy v makro rovině můžeme uplatnit, ovšem při pohledu na lokální úroveň (popř. mikro úroveň) zjistíme, že cizince v integraci ovlivňuje více aktérů.

V rámci migrační a integrační politiky dokonce Ministerstvo vnitra zřizuje speciální centra (Centra na podporu integrace cizinců), která jsou v integraci klíčovými aktéry. V Konceptci (2015) můžeme ale nalézt celou řadu dalších:

- cizinec sám, jeho rodina a komunita, ve které žije;
- zaměstnavatel (sem může vstupovat popř. agentura nebo zprostředkovatel), škola, pracovní/školní kolektiv;
- instituce (obce, kraje, úřady, Odbor azylové a migrační politiky, Cizinecká policie, centra na podporu integrace cizinců, NNO, zdravotnická zařízení, pojišťovny a popř. další právnické osoby);
- legislativa (zejména práva a povinnosti cizince);
- majoritní společnost (postoje majority k cizincům, postoje cizinců k majoritě, vztahy obou stran, nálada ve společnosti);
- média.

Většinu z výše uvedených aktérů ovlivňuje právě majoritní společnost, do které počítáme širší i odbornou veřejnost (v institucích, školách, apod.) a samotná majoritní společnost pak samozřejmě ovlivňuje i náladu ve společnosti (např. pomocí médií, internetu). Žijeme ale ve společnosti, kde cizinci mají možnost podnikat, působit v institucích a také ovlivňovat veřejné mínění a podle analýzy aktuální situace v Konceptci (2015, str. 13) a Postupu při realizaci konceptce ... (2016, str. 1) se nejedná o příliš

ojedinělý jev. Musíme tedy i je započítat, pokud budeme chtít v dalších kapitolách odhalit, jakou roli v integraci zaujmají.

2.3.5 Role cizinců

Migrační a integrační politikou jsou příchozí cizinci přijímáni jednak jako odpověď na poptávku po zaměstnancích a stárnutí obyvatelstva a jednak jako potenciální bezpečnostní hrozba, kterou je možné eliminovat integrací (Bezpečnostní strategie České republiky, 2015, str. 17). Koncepce (2015, str. 9) zmiňuje, že riziko spojené s cizinci spočívá v eskalaci xenofobních a rasistických projevů společnosti. Riziko je vnímáno jako úměrně rostoucí se zvyšujícím se počtem cizinců a je identifikováno i v kontextu integrace cizinců s *více* odlišnou kulturou, která může tvořit např. islamofobní tendence (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 9).

K tomu, aby bylo na cizince pohlíženo jako na člověka, kterého chceme integrovat, je třeba, aby na území chtěl i on pobývat dlouhodobě. Je-li to ovšem postačující podmínkou není jisté, jelikož všichni cizinci nejsou ochotni se do majoritní společnosti začlenit. (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 9). Koncepcí (tamtéž) je také identifikována jako jedna z bariér integrace kulturní odlišnost. Pokud taková překážka existuje, dá se předpokládat, že očekávaným krokem z pohledu majoritní společnosti je u dlouhodobě pobývajících cizinců spíše kulturní asimilace (viz kapitola 2.1.2). A to i přes obecně přijímaný multikulturalismus, jako „mainstreamový“ přístup ke kulturní integraci (Baršová & Barša, 2005b, str. 54). „Byl-li předtím položen důraz na různost, nyní je položen na jednotu. To je výsledkem trpce získaného poznání, že různé kulturní skupiny si mohou udržovat a rozvíjet svou zvláštní identitu k prospěchu všech pouze tehdy, respektují-li vyšší kolektivní rámec v podobě občanského národa a jeho liberálních hodnot.“ (Baršová & Barša, 2005b, str. 61) Podle autorů je nyní od cizinců očekávaná integrace občanská/identifikační. Tento trend není pevně zakotven v legislativě, můžeme ho ale nalézt v Koncepci.

Role cizinců je definovaná v samotných cílech integrační politiky. Cizinci se mají stejným dílem s majoritní společností podílet na integraci. Občanský aspekt je zmíněn v tom, že se mají dále podílet na: „budování vědomí sounáležitosti a spoluodpovědnosti za společné soužití a vybudování vzájemně provázané a komunikující společnosti.“ Do role cizinců spadá, že budou využívat integračních opatření a to k tomu, aby byli soběstační, jelikož „je žádoucí, aby cizinci byli schopni důstojného života v České republice a sami sebe dokázali vnímat jako součást této společnosti.“ (Koncepce integrace

cizinců, 2015, str. 17) Takto pojatá role je velmi aktivní, ale z pohledu integrace v identifikační rovině velmi obtížně realizovatelná.

Jak vychází z kapitoly 2.2.1, cizinci hrají primární roli právě v integraci na identifikační a kulturní rovině. Zatímco s identifikační rovinou se Koncepce vypořádává přímo, s kulturní rovinou pracuje spíše nepřímo pomocí vykonávání monitoringu a výzkumů. Kulturní rovina je tedy ponechána na cizinci minimálně do té míry, pokud nepředstavuje bezpečnostní riziko nebo nepřekračuje zákon. Nepřímo je tu také ovlivňována různými kulturními akcemi nebo účastí na adaptačně-integračních kurzech. Specificky kulturní opatření mířící na cizince je podpora k osvojení českého jazyka. (Koncepce integrace cizinců, 2015, str. 20)

Koncepce (2015, str. 13) se ovšem věnuje i rovině strukturální a sociální. Cizincům dává aktivní roli při účasti na věcech veřejných (ve velmi omezené míře) a zvláště pak při účasti v institucích, které s cizinci nějakým způsobem pracují. „Podřízenější“ role ve věci politické participace vychází především z legislativního ukotvení a ctí tak tradici občanství jako určité výsady. Jak uvidíme dále, v těchto rovinách působí spíše majorita a stát.

2.3.6 Role majoritní společnosti

Zatímco roli cizinců není v Koncepci věnované zvláštní místo, u role majoritní společnosti je tomu naopak. Role majoritní společnosti je chápána konkrétněji a podle definice, která mluví o sdílené odpovědnosti za integraci, Koncepce vytváří opatření, ve kterých se může i majoritní společnost realizovat.

Majoritní společností chápeme jak širší veřejnost (přichází do styku s cizinci dobrovolně), tak odbornou (přichází do styku s cizinci v důsledku svého zaměstnání úřady, sociální služby, školy, apod.). Paradoxem je, že někteří cizinci se mohou za členy majoritní společnosti považovat, a to zcela legitimně, nebo je za ně mohou považovat i sami členové majority, ačkoliv se za ně cizinci nepovažují, ať už z jakéhokoliv důvodu. Tento paradox je spíše otázkou etnického sebeurčení a v tomto textu ho dále rozpracovávat nebudu.

Vzhledem k tomu, že Koncepce majoritní společnost do integrace nejdříve nezapojovala (viz kapitola 2.3.3), poté změnila definici a majoritní společnost se stala spoluodpovědnou za fenomén, který se jí dotýká většinou jen okrajově, je její role v současné Koncepci také velmi aktivní. Důležitost přístupu majoritní společnosti k integraci cizinců se projevuje zejména ve světle uprchlické krize z roku 2015, která

vyvolává ve společnosti různé nálady, jež mohou vést až k přijetí politických opatření ovlivňujících migrační a integrační politiku. Koncepce (2015, str. 9) roli majority nepodceňuje a spolu se Strategií migrační politiky na tyto události reaguje následovně.

Strategie migrační politiky ČR si klade za cíl udržení klidného stavu, nerozkrývání situace obyvatelstvu a dodržení mezinárodních závazků (viz kapitola 2.3.2). Z toho je patrné, že majoritní společnost by měla být touto Strategií (konkrétně Komunikační strategií) usměrňována tak, aby klidný stav nebyl ohrožen a mezinárodní závazky byly dodrženy. Jedním z cílů ve Strategii migrační politiky České republiky (2015, str. 7) k tématu integrace je „zajištění dostatečné informovanosti cizinců i veřejnosti o otázkách migrace, uprchlictví a integrace cizinců.“

Koncepce (2015, str. 15) roli majoritní společnosti akcentuje takto: „přípravenost a ochota majoritní společnosti akceptovat cizince a účastnit se procesu integrace je důležitým prvkem integračního procesu.“ Některé cíle integrační politiky formuluje přímo směrem k majoritní společnosti – je jí napomáháno, aby (1.) *byla vstřícná a otevřená k cizincům* a (2.) *podporovala jejich úsilí v začleňování do nové společnosti*. Dále obě skupiny podporuje ve vzájemné komunikaci (Koncepce integrace cizinců, 2015, stránky 13, 17). Koncepce (2015, str. 13) dokonce stanovuje pro majoritní společnost úkol: „je úkolem majority podporovat aktivní účast cizinců na veřejném životě.“ K tomu, aby mohla dostát své roli, nabízí Koncepce (2015, str. 22) tato opatření:

Opatření směřující k cíli (1) jsou:

- posílení informovanosti majority v těchto oblastech:
  - život cizinců v ČR (životní podmínky cizinců)
  - přínos migrace
  - význam integrace;
- práce s médii – objektivní a dostatečné informování o cizincích;
- podpora kulturních, osvětových a jiných akcí organizovaných majoritou;
- vytváření příležitostí k setkávání různých národností a kultur (tvorba přátelských vazeb a vzájemného porozumění);
- zapojení systému ZŠ a SŠ do informování o principech a praxi integrace cizinců.

Opatření směřující k cíli (2) jsou:

- aktivizaci cizinců a podporu jejich iniciativy, podpora akcí organizovaných cizinci;
- podporu činností organizací cizinců;

- pořádání komunitních akcí pro celé generační spektrum obyvatel (multikulturních festivalů, apod.).

Opatření, která k cílům směřují nepřímo:

- podpora rozvoje občanské společnosti (NNO) do všech regionů;
- podporu výzkumů zaměřených na integraci a život cizinců;
- podporu vzdělávání a činnosti interkulturních pracovníků, komunitních tlumočnicků a asistentů pedagoga v ZŠ;
- zvyšování interkulturních kompetencí pracovníků, kteří se setkávají s cizinci v jednotlivých institucích.

Jak vychází z kapitoly 2.2.1, majoritní společnost hraje primární roli v integraci na rovině sociální. S tím se vypořádává i Koncepce a majoritní společnosti přisuzuje úkol působit v procesu integrace cizinců aktivně už tím, že jí dává spoluzodpovědnost za výsledek integrace, což je oblast, která se jich přitom nemusí přímo dotýkat. Jako reakce na rizika spojená s náladami ve společnosti zavádí opatření i v kulturní rovině. V této rovině je role majority pasivní a stávají se z ní příjemci informací (v médiích, ve školách, na kulturních akcích, apod.). Takto podaný koncept připomíná spíše pokus o ovlivňování veřejného mínění, i když je jeho cílem podat objektivní a dostatečné informace. Ačkoliv je jedním z cílů majoritní společnost také více aktivizovat, zatím aktivní roli na integraci zastává hlavně stát a nahrazuje tak přirozenější cestu k integraci, která by měla vycházet „zezdola“.

3 Sociální práce s cizinci

V poslední teoretické kapitole propojují obor sociální práce s integrací cizinců a zapojením majoritní společnosti do tohoto procesu. Sociální práce může cizince považovat za svoji cílovou skupinu stejně jako mnohé jiné. Zákon č. 108/2006 Sb. (Zákon o sociálních službách) nedefinuje žádnou službu, která by se primárně cizincům věnovala, ale v rámci zařízení pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních počítá s vykonáváním sociálního poradenství. V těchto specifických institucích primárně určených cizincům pobývajícím na území ČR nelegálně nebo žadatelům o mezinárodní ochranu, sociální práce nabízí pomoc především v oblasti poradenství.

Sociální pracovníci ovšem nepracují s cizinci jen v těchto zařízeních, ale sociální problematikou a s tím související integrací se zabývají pracovníci v celé řadě NNO, v církevních organizacích, Centrech na podporu integrace cizinců a na úřadech. Kromě specializovaných organizací a Center mohou cizinci přicházet i do ostatních služeb, a to se stejnými problémy, jako přichází majoritní společnost.

Co se týče výkonu kompetentního sociálního poradenství, podle Dohnalové (2012, str. 74) je třeba znalost cizinecké legislativy a znalost podmínek začlenění cizinců na trh práce a do sociálního, zdravotního i vzdělávacího systému. Jak může sociální práce s cizinci probíhat, popisuje Dvořáková (2007, str. 24): „V případě, že nejsou uspokojeny základní potřeby imigrantů, azylantů a jejich dětí – jako je bydlení, finanční zajištění, je nezbytné začít právě s těmito oblastmi. Pokud má klient práci, odpovídající příjem i opatřené bydlení, je možné pokračovat ve zlepšování kvality života – např. tím, že sociální pracovník pomůže imigrantovi, azylantovi získat práci, pro kterou má kvalifikaci ze země původu“ (např. absolvováním rekvalifikačního kurzu, zlepšením jazykových schopností, nostrifikací diplomu).

3.1 Metody sociální práce s cizinci

Jak rozpracovává Musil & Návrátil (2000, stránky 132-139), sociální práce s cizinci může probíhat na všech obvyklých úrovních sociální intervence – jako terapeutická pomoc, jako reforma společenského prostředí a jako sociálně právní pomoc. Opíráme se při ní zejména o antiopresivní přístup a teorii zmocňování. V literatuře se objevují také některé konkrétní metody, které vnímají specifika práce s cizinci a zároveň počítají s přispěním majoritní společnosti. Na tomto místě představím metody, které se

objevují v knize *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi* od Dvořákové a kol.

3.1.1 Interkulturní komunikace

Interkulturní komunikace nám umožní přizpůsobit komunikaci specifickým odlišným zvyklostí v komunikaci jiných kultur, což předchází nedorozuměním, předsudkům a nedůvěře. V sociální práci by tedy interkulturní komunikace měla být předpokladem k tomu, aby bylo možné práci s cizinci vykonávat plnohodnotně. (Skalková, 2007, str. 38)

Rothfus & Horská (in Dvořáková a kol., 2007, stránky 73-74) upozorňují, že problémy v komunikaci nastávají, pokud „lidé navzájem neznají své normy, hodnoty a vzorce chování“. Je nutné, aby si sociální pracovník i klient dokázali uvědomit svoje „naprogramování“. To znamená pochopit, jaké významy věcem přiřkládáme. Stejně jako se sociálním pracovníkem, cizinec přichází do kontaktu i se světem mimo kancelář – s majoritní společností. Cizinci mohou působit na veřejnosti nezdvořile a můžou čelit negativním reakcím od okolí a úkolem pracovníka by tu mělo být vysvětlovat tyto kulturní rozdíly jednak cizinci a jednak majoritní společnosti.

Příhodná pozice pro tuto činnost nastává často, proto se dostává do popředí také nově vznikající profese interkulturní práce, která cílí na posilování přátelského soužití tím, že podporuje jednotlivé aktéry při vzájemné komunikaci. Interkulturní práci můžeme vnímat jako specializaci sociální práce, kterou vykonávají odborníci na interkulturní komunikaci, často dokonce sami cizinci. Zabývají se jí lidé jako tlumočníci, asistenti, komunitní pracovníci, lektori či manažeři v soukromém i ve veřejném sektoru. (Palaščáková, 2014, stránky 48-90)

3.1.2 Koučování

Podobně jako je koučování ve sportu tréninkem a plánováním strategie k vítězství, koučování by i cizince mělo dovést k dosažení jejich cílů a pomoci jim stát se aktivním členem společnosti. Toho se dosahuje posilováním klienta prostřednictvím dialogu, který je také založen na určitém vztahu. Vztah je u techniky koučování velmi důležitý a aby takový vztah vznikl, musí sociální pracovník od začátku využívat interkulturní komunikaci. Koučování je obvykle přizpůsobeno velmi specificky na každého klienta a jeho cíl. (Logger in Dvořáková a kol., 2007, stránky 83-84) Koučování může zastávat

odborník stejně jako schopný dobrovolník. Sama metoda se ale zaměřuje primárně na cizince.

Sociální pracovník může působit stejně jako „umělecký poradce“ nebo trenér fotbalového týmu. Cizince může podporovat při sezení ale i v terénu. Logger (in Dvořáková a kol., 2007, stránky 88) uvádí pro představu fotbalového trenéra následující metaforu:

„Analyzuje silné a slabé stránky jednotlivého hráče, instruuje ho, jak zlepšit výkonnost, doporučuje tréninkové programy (...). Chce od svých hráčů získat co nejlepší výkony, ale také předepisuje odpočinek, když dojde ke zraněním. Ví, kdy má požádat o odbornou pomoc a kde ji získá. Nenutí, nýbrž vyzývá. Během zápasu pozoruje, dělá si poznámky, analyzuje silné a slabé stránky svého vlastního týmu i soupeřů. O přestávce a mezi jednotlivými zápasy jsou probírány a upravovány strategie hry.“ Na tomto můžeme vidět, že sociální pracovník se na cizince zaměřuje jako na jednotlivce. Vnímá také okolí a podle jeho chování přizpůsobuje přípravu cizince.

3.1.3 Vytváření sítí

Tato metoda spadá do teorie sítí, která má uplatnění v různých oblastech. Baláž (2012, str. 92) se touto teorií zabývá i ve smyslu využití v sociální práci s cizinci. Sítěmi se tu myslí především lidé, kontakty, které cizinci v novém bydlišti postrádají oproti majoritní společnosti. Cizinec si tvoří tzv. uzly a vazby. Uzly rozlišujeme na izolované, přemost'ující a na uzly s velkým množstvím kontaktů. Podle Kellera (2009, podle Baláž, 2012, str. 93) vazby rozlišujeme na silné a slabé. Slabé vznikají na základě emocí, vzájemné důvěry a prokazováním různých služeb. Silné vazby vznikají z rodinných a příbuzenských vztahů.

V nepříznivé životní situaci klient užívá obvykle tyto strategie: využije svoje existující kontakty (primární síť), vyhledá pomoc/podporu (sekundární síť), situaci nezvládá. (Baláž, 2012, str. 97) Je zřejmé, že cizinec krátce po příchodu může mít problém s využitím primární sítě i s vyhledáním podpory. Klient je tedy skrze sociálního pracovníka spojen s ostatními poskytovateli služeb a je jím motivován k neformálním společenským aktivitám a k navazování kontaktů. Takový kontakt by ale měl probíhat podle pravidel majoritní společnosti a je dobré na pochopení těchto často nepsaných pravidel s klientem, který pochází z kulturně více odlišného prostředí, pracovat. „Pro takové lidi může být nepochopitelné, proč je v (...) evropských zemích nevhodné

zapojovat se do hovoru s neznámými kolemjdoucími, či nepsaná povinnosti být potichu ve veřejných dopravních prostředcích.“ (Logger in Dvořáková a kol., 2007, str. 214)

Ve vytváření sítí nejde jen o informování klienta o tom, jak získat přístup k různým sociálním vrstvám a příležitostem, jaké má majoritní společnost, ale také o vytváření vazeb a pochopení jejich fungování, k čemuž je též nutná interkulturní komunikace, ale hlavně druzí lidé, kteří tuto vazbu budou sdílet. Hustá sociální síť klienta by měla vést k ulehčení integrace a k zplnomocnění klienta. Jako dobrý příklad uvádí Dvořáková & Mourečková (in Dvořáková a kol., 2007, stránky 310-312) koncept multikulturních center, které slouží pro vzájemné poznávání s majoritní společností i s dalšími minoritami/cizinci. Majoritní společnost se zapojuje do problémů cizinců např. v rámci multikulturních večerů a cizinci, kteří se cítili izolovaní zjišťují, že je společnost přijímá.

3.1.4 Práce s dobrovolníky

Touto metodou se myslí podpora a pomoc poskytovaná cizincům druhými lidmi, avšak ve formě institucionální činnosti. Taková činnost spočívá v pomoci těm členům majoritní společnosti, kteří se do dobrovolnické činnosti nedokážou nebo nemohou zapojit sami. Takto zprostředkovaný kontakt dopomůže rozšířit sociální sítě cizince. Jako dobrovolník je možné se zapojit i v rámci koučování. Kromě toho se dobrovolníci mohou využít v těchto oblastech: výuka jazyka, pomoc při jednání s úřady, spoluúčast na sociálně-kulturních aktivitách. (Martens in Dvořáková a kol., 2007, stránky 319-321)

Takto poskytovaná pomoc je poskytovaná v rámci integrace jako oboustranného procesu. Cizinci přijdou do kontaktu s místními občany a ne jen s profesionály. Kromě institucionalizovaného kontaktu si snáz vytváří i neformální síť kontaktů „V rámci tohoto procesu se (...) napomáhá odstranění xenofobie a v některých případech i různých forem diskriminace.“ (Martens in Dvořáková a kol., 2007, str. 320) Práce sociálního pracovníka tu spočívá nejen v tom, že vybírá dobrovolníka a páruje ho s cizincem, ale musí s ním pracovat i dál v rámci školení a supervizí.

3.2 Zapojení majoritní společnosti v sociální práci s cizinci

Jak můžeme vidět na metodách, které jsem popsal výše, primárně se všechny zaměřují na cizince, majoritní společnost v nich má ovšem také svoje místo. Metody se zaměřují hlavně na integraci v rovině sociální, jak ale víme, integrace neprobíhá jen v jedné rovině, sociální práce by měla působit i na rovině kulturní a strukturální. Migrační a integrační politika nám dává podnět i k působení na identifikační rovině, to ovšem není

rovina, na které bychom integraci měli vyžadovat, ale spíše po dobře odvedené práci očekávat, že nastane.

Role majoritní společnosti, do které sami sociální pracovníci patří, je zřejmá. Jako od aktérů integrace je od nich očekáváno, že v procesu integrace budou účastni. Odborná veřejnost by měla zapojovat i širší veřejnost a metody sociální práce jí k tomu dávají nástroje. Takovým nástrojem může být zapojení dobrovolníků, pořádání multikulturních akcí nebo vyjednání podpory integrace na lokální úrovni – např. formou vytváření pracovních míst pro cizince, jak píše Rothfus (in Dvořáková a kol., 2007, stránky 333-334).

V Olomouckém kraji se můžeme v praxi setkat s těmito nástroji také. Následuje přehled aktivit zapojujících majoritní společnost do integrace cizinců v tomto kraji:

- Platformy – jedná se o akce výlučně pořádané Centry na podporu integrace cizinců. Tyto „platformy“ se konají pravidelně na regionální úrovni za účasti zástupců odborné části majoritní společnosti, smyslem je propojit lokální aktéry integrace cizinců a koordinovat jejich postup a role.¹⁶
- Dobrovolnické programy – doučování dětí cizinců a doučování českého jazyka v rámci dobrovolnického programu pořádá organizace SOZE, z.s., slouží nejen ke vzdělávání cizinců, ale i k podpoře setkávání majoritní společnosti s cizinci.¹⁷
- Multikulturní centrum Mozaika – v Prostějově zřídila organizace Žebřík, z.s. „Cílem Mozaiky je přispívat k propojování a vzájemnému poznávání dlouhodobě usazených cizinců a majoritního obyvatelstva.“ Centrum nabízí vzdělávací semináře, klub rodičů a dětí a kulturní a společenské akce. V rámci multikulturního centra je zřízena také služba hlídání dětí, což je placená služba určená cizincům i majoritní společnosti. Umožňuje tak například i setkávání dětí majority s dětmi cizinců.¹⁸
- Osvětové, kulturních a společenské akce:
  - Centra na podporu integrace cizinců pořádají ve všech krajích různé tematické akce konané za účelem poskytování informací cizincům i majoritní společnosti. Tyto informace mají podpořit integraci cizinců a poskytnout

---

¹⁶ Informace byly čerpány ze: SUZ MV ČR [online].

Dostupné 14. 3. 2016 z: <http://www.integracnicentra.cz>

¹⁷ Informace byly čerpány ze: Sdružení občanů zabývajících se emigranty [online].

Dostupné 14. 3. 2016 z: <http://www.soze.cz/>

¹⁸ Informace byly čerpány ze: Žebřík, z.s. [online].

Dostupné 14. 3. 2016 z: <http://www.zebrik.org/>

informace o činnosti aktérů integrace. Tyto akce mohou mít podobu veřejných besed, sociokurzů nebo seminářů ve školách.¹⁶

- Člověk v Tísni, o. p. s. pořádá v rámci vzdělávání a osvěty mezinárodní festival „Jeden svět“, jehož cílem je zmírnit rasové a národnostní předsudky a xenofobii a reflektovat aktuální politická a sociální témata. V rámci festivalu jsou promítány dokumentární filmy o lidských právech. Majoritní společnost má možnost setkat se s tvůrci nebo herci, zapojit se do kampaní. Mezi promítanými filmy jsou dokumenty zaměřené na migraci i na život cizinců v nové zemi a jejich integraci. Prostřednictvím filmů, konkrétních příběhů, diskusí a výukových aktivit tuto tematiku otevírá i na školách¹⁹
- Slovo 21, z.s. pořádá akce s názvem „Rodina odvedle“. Stejnomený projekt probíhající napříč ČR si dává za cíl zlepšení vztahů mezi majoritní společností a cizinci. Akce probíhá jako setkání rodiny cizinců s českou rodinou u oběda. Jedna z rodin pozve druhou a při neformálním setkání si mohou popovídat a navázat kontakty.²⁰
- Jsme ze stejné planety, z.s. pořádá stejnojmenné akce ve Velké Bystřici tematicky zaměřené na „kořeny“ lidí z různých částí světa. Klade důraz na neformální setkávání cizinců s majoritní společností a na informování o problematice cizinců. Na akci jsou k vidění příběhy cizinců a výstava fotografií či hudební vystoupení.²¹

3.3 Sociální služby pro cizince v Olomouckém kraji

Podle Krajského informačního systému sociálních služeb Olomouckého kraje²² je pro cílovou skupinou cizinců (imigranti a azylanti) v tomto kraji zapsáno pět sociálních služeb, které uvádím v *Tabulce 3*. Jedná se o sociální poradenství a o službu sociální prevence – terénní programy. Tyto služby jsou provozovány celkem čtyřmi poskytovateli (uvedeno v závorce).

---

¹⁹ Informace byly čerpány ze:

Člověk v tísni o.p.s. [online]. Dostupné 14. 3. 2016 z: <https://www.jedensvet.cz/> a ze:

Člověk v tísni o.p.s. [online]. Dostupné 14. 3. 2016 z: <https://www.jsns.cz/>

²⁰ Informace byly čerpány ze: Slovo 21, z.s. [online].

Dostupné 14. 3. 2016 z: <http://www.slovo21.cz/>

²¹ Informace byly čerpány ze: Slovo 21, z.s. [online].

Dostupné 14. 3. 2016 z: <http://jzsp.cz/>

²² Olomoucký kraj (2017): *Krajský Informační Systém Sociálních Služeb Olomouckého kraje* [on-line].

Dostupné 14. 3. 2017 z: <https://kissos.kr-olomoucky.cz/>

Tabulka 3 Přehled institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji

<i>Terénní programy</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Centrum na podporu integrace cizinců Olomoucký kraj (Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR)
<i>Sociální poradenství</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Odborné sociální poradenství (Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR) – Sociální poradenství Olomouc (SOZE, z.s.) – Charita Zábřeh - Občanská poradna (Charita Zábřeh) – Poradna pro cizince (Žebřík, z.s.)

Na úrovni samosprávy se pak v rámci krajského zastupitelství a magistrátu města Olomouc problematikou cizinců a sociálním poradenstvím zabývají *Odbory sociálních věcí*.

4 Výzkum

V praktické části zpracovávám výzkum na téma *role majoritní společnosti v integraci cizinců v ČR*. Tento výzkum probíhal v Olomouckém kraji v prvním čtvrtletí roku 2017. Cílem výzkumu je zjistit, jak probíhá zapojování majoritní společnosti do integrace cizinců – jakou roli při integraci hraje. Pro co nejlepší pochopení jsem si vybral kvalitativní výzkumnou metodu a zvolil dílčí cíle. Jak jsem při práci postupoval, uvádím podrobně v metodologii výzkumu. V další části interpretuji výsledky analýzy dat, na konci kapitoly výsledky shrnuji a zamýšlím se nad limity výzkumu.

4.1 Metodologie

4.1.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

V teoretické části práce jsem v dokumentech vytvářejících nastavení migrační a integrační politiky ČR identifikoval prvky zahrnující roli majoritní společnosti. Cílem praktické části je zjistit, jak probíhá zapojování majoritní společnosti do integrace cizinců. Dílčím cílem je zjistit, jak pracovníci institucí zabývajících se cizinci chápou roli majority při integraci cizinců; zjistit, jak jsou naplňována opatření Koncepce integrace cizinců týkající se majoritní společnosti v praxi a identifikovat nevyužitý potenciál v zapojování majority do integrace cizinců. Praktická část je zpracovaná z pohledu pracovníků institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji.

Výzkumné otázky zní:

- *Jak pracovníci institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji chápou roli majority při integraci cizinců?*
- *Jak se opatření Koncepce integrace cizinců zahrnující majoritní společnost naplňují v praxi v Olomouckém kraji?*
- *Existuje-li nevyužitý potenciál v zapojování majority do integrace cizinců, jakým jiným způsobem, v porovnání se současným, je možné zapojit majoritní společnost?*

4.1.2 Použité metody

Pro lepší pochopení toho, jak se může majoritní společnost zapojovat do procesu integrace, jsem zvolil kvalitativní metodu výzkumu. Disman (1993, podle Mioviský, 2006, str. 16) chápe kvalitativní přístup jako „nenumerné šetření a interpretace sociální reality, jehož cílem je odkrývat význam podkládaný sdělovanými informacemi.

Kvalitativní výzkum umožňuje danou problematiku prozkoumat důkladněji, nevýhodou je ovšem problematická generalizace výsledků. (Disman, 2002, str. 286)

Jako metodu sběru dat jsem zvolil polostrukturované interview. Dle Miovského (2006, str. 157) můžeme interview rozdělovat na nestrukturované, polostrukturované a strukturované. Právě prostřední možnost je nejrozšířenější metodou interview, jelikož řeší mnoho nevýhod ostatních metod. Pro tuto metodu si tazatel vytváří určité schéma, které specifikuje okruhy otázek. Tyto otázky je možné dle aktuální situace upravovat a zaměřovat v pořadí tak, abychom maximalizovali výtěžnost. Další výhodou je, že je možné klást doplňující otázky. (Miovský, 2006, stránky 159-160)

Níže uvádím použité okruhy otázek.

- 1) Jaké integrační aktivity realizujete? Pracujete i s majoritní společností?
- 2) Z čeho vycházíte při práci? Je pro Vás užitečná KIC?
- 3) Je do integrační politiky zapojovaná i majoritní společnost? V čem by měla spočívat její úloha?
- 4) Máte nějaké zkušenosti se zapojováním majoritní společnosti do integračních aktivit?
- 5) Můžete zhodnotit účelnost některých opatření z KIC?
  - Komunikace s veřejností skrze publikování článků na zpravodajských serverech.
  - Pořádání akcí/diskuzí s účastí majoritní společnosti a cizinců ve veřejném prostoru.
- 6) Co podle vás veřejnost motivuje k tomu, aby se účastnila integračních aktivit? Jak ji podpořit, aby se zapojovala více?
- 7) Máte nějakou zkušenost s informováním veřejnosti o problematice cizinců (pracovní/osobní)? Jak na to lidé reagují?
- 8) Můžete zmínit nějaký problém, který se týká styku majoritní společnosti s cizinci? Mohli by zástupci majoritní společnosti nějak ovlivnit tento problém?

4.1.3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán účelově. To znamená, že jsem účastníky výzkumu vyhledával dle jejich určitých vlastností. V kvalitativním přístupu se jedná o nejrozšířenější metodu výběru. (Miovský, 2006, str. 135)

Mým kritériem pro výběr bylo, aby účastník pracoval v instituci z Olomouckého kraje, která je zároveň aktérem integrace cizinců. Z tohoto souboru jsem vybral šest respondentů, se kterými jsem nakonec provedl interview. Jednalo se o pracovníky různých institucí. Vzhledem k zachování anonymity ale neuvádím názvy.

4.1.4 Průběh výzkumu

Účastníky výzkumu jsem kontaktoval e-mailem, s tím, že jsem je požádal o spolupráci, představil jsem jim téma a předem nabídnul okruh otázek. Této nabídky většina účastníků využila. Schůzky pro vykonání interview byly realizovány na pracovištích jednotlivých účastníků. Před interview jsem je seznámil blíže s prací a výzkumnými otázkami. Všichni účastníci dostali tzv. list účastníka výzkumu, který obsahoval informace o výzkumné metodě, právech účastníka a o tom, jak bude zachována mlčenlivost, dále kontakt na mou osobu a informovaný souhlas. Tento souhlas jsem využil pro nakládání se získanými daty.

Konečné interview trvaly 30-60 minut. Před začátkem interview jsem zvlášť upozornil na zaznamenávání dat na diktafon. Všechny účastníky jsem také zvlášť upozornil, že v práci budu dbát na jejich anonymitu a také, že se mohou kdykoli rozhodnout ve výzkumu nepokračovat a to i po skončení schůzky. S nahráváním pět ze šesti účastníků souhlasilo. Zbylé interview bylo zaznamenáno písemně. Pět interview jsem si nahrával na diktafon a poté transkriboval do elektronické podoby. Zbylé interview jsem zaznamenal písemně v co nejbohatší formě a krátce po skončení jsem je převedl do elektronické podoby. Toto interview bylo pro autorizaci zasláno účastníkovi před jeho použitím. U samotného interview se velmi osvědčil polostrukturovaný přístup, jelikož účastníci naráželi na určitá témata v různých částech schůzky. Musel jsem tedy využívat doplňujících otázek i upravovat jejich pořadí.

Transkripce je podle Miovského (2006, str. 205) prvním důležitým krokem ke zpracování dat. Pro dosažení autentického záznamu v elektronické podobě jsem využil kontrolu záznamu opakovaným poslechem. Miovský (2006, str. 207) dále nabádá ke kontrole druhým výzkumníkem, toho jsem ale nemohl využít vzhledem k malému výzkumnému týmu. Vzhledem k povaze výzkumu tu transkribovaná data budu uvádět převedená do spisovného jazyka a budu potlačovat tzv. plevelná slova.

4.1.5 Metoda analýzy dat

Transkribované interview jsou v textové podobě analyzovány tzv. kódováním. To znamená, že k určitým částem textu jsou přiřazována klíčová slova. S těmito částmi lze pak snadněji pracovat a vytvářet významové celky. Ty se následně porovnají a je možné mezi nimi hledat vztah. (Miovský, 2006, stránky 219-220)

Pro můj výzkum budu kódovat části, které mi odpovídají na stanovené výzkumné otázky. Výsledky se pokusím interpretovat pomocí shlukování těchto kódů. Mezi jednotlivými kategoriemi hledám souvislosti, které mi napomáhají interpretovat výsledky v souladu s výzkumným cílem.

4.1.6 Etické hledisko výzkumu

Při výzkumu jsem se potýkal s tím, že do výzkumného souboru jsem zařadil většinu osob, které vyhovovaly mému kritériu pro výběr. Celkově se ale jednalo o poměrně malý počet účastníků. Vzhledem k tomu jsem se také musel vypořádat se zachováním anonymity. Neuvádím tedy konkrétní názvy typ institucí, ve kterých byl výzkum realizován. Ve výsledcích neuvádím také další identifikační znaky, jako jsou místní názvy, názvy projektů apod.

Z pohledů účastníků výzkumu mohli představovat problém také některé pokládané otázky. Někteří respondenti byli limitováni svojí pracovní pozicí. Jejich odpovědi proto mohli být ovlivněny.

4.2 Interpretace výsledků výzkumu

V této kapitole se z analyzovaných dat pokusím interpretovat výsledky. Získané kategorie v odpovědích respondentů jsem systematizoval do oblastí a přiřadil je k jednotlivým výzkumným otázkám. Pro každou otázku jsem identifikoval několik oblastí. Protože se jedná o kvalitativní výzkum, tyto oblasti prezentuji na výpovědích respondentů a jejich význam odkřívám vlastní interpretací.

Jednotliví respondenti jsou označeni písmeny „A-F“. Tazatel je označen jako „V“.

4.2.1 Jak pracovníci institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji chápou roli majority při integraci cizinců?

V teoretické části práce jsem uvedl, že majoritní společnost primárně působí jako aktér sociální integrace (viz kapitola 2.2.1). To konkrétněji můžeme chápat tak, že tvoří postoje majority k cizincům, ovlivňuje postoje cizinců k majoritě, ovlivňuje vztahy obou stran a náladu ve společnosti (viz kapitola 2.3.4). Integrační politika pojímá roli majority

aktivně v tom smyslu, že jí dává spoluzodpovědnost za výsledek integrace. Práce s majoritou by podle ní měla směřovat k tomu, aby byla: připravena a ochotná přijímat cizince, podporovala je (aktivně) v začleňování do společnosti. Na jaké oblasti zapojování majority kladou důraz jednotliví respondenti, ukáží níže.

Tvorba vztahů cizinců s majoritou

Respondenti A a C kladou důraz na sociální oblast – konkrétně by majorita měla tvořit neformální vztahy s cizinci, které pomohou cizinci i v dalších oblastech integrace, např. poradit cizinci, mluvit s nimi, procvičovat s nimi jazyk.

A: „To co nejvíce u nás klienti potřebují samozřejmě je práce, beze sporu, ale je tam jak ten jazyk, tak právě i to sociální. To, co si myslím, že by jim konkrétně nejvíce pomohlo, je právě ta sociální oblast. A sice aby prostě získali buď přátele, nebo někoho, na koho se eventuálně mohou obrátit, tím pádem by třeba mnohonásobně méně začali využívat třeba ty neziskovky.“

V: „A zatím to teda zastávají ty neziskovky.“

A: „Částečně ano, ale co vím, tak většina z těch klientů aspoň vždycky někoho, aspoň ze sousedů prostě mají. (...)Myslím si, že prostor pro tu majoritu, je právě jak tady v tom sociálním, ale i dejme tomu... tam by stačila i taková větší otevřenost... i někomu cizímu.“

C: „Majoritní společnost je nezbytná podle mě v tom procesu integrace, když se chcete zapojit do majoritní společnosti, tak potřebujete k tomu mít ty vztahy s tou majoritou, s těmi jednotlivci z té majority. To má vliv na zlepšování konverzačních schopností v češtině a na všechno.“

C: „Nemůžete někomu říct vaše úloha je taková, spíš my jsme rádi, když do těch našich aktivit se ta majorita zapojí a přirozeným způsobem. (...) Přijde mi ideální, když se podaří udělat takový program nebo aktivity, kde vztahy vznikají přirozeně, že tam nikdo se nepozastavuje, že tady je nějak víc cizinců. (...) Nejde nikomu říct - vy byste měli být zodpovědní za to, že tady pomůžete cizincům se integrovat, ale spíš jim dát nějakou příležitost se neformálně, přirozeně setkat, tam padnout potom ty ostychy, že se nedomluví třeba.“

Ovlivňování postojů majoritní společnosti

Respondent A zmiňuje otevřenost – tu zmiňují i následující respondenti. Kladou důraz spíše na pasivní podporu utvářením postoje majority k cizincům. Postoje majority hrají roli v tom, jak integrace cizinců bude probíhat. Respondent F kromě otevřenosti hovoří o pozitivní zpětné vazbě, která proces integrace kladně ovlivní. Respondent F se také dotýká tématu předsudků, kterých by se majorita měla zbavit zjišťováním informací. Větší informovanost by tedy měla vést k omezování předsudků u majority.

D: „Můžeme říct, že to spočívá v tom, že zaprvé bude majorita vstřícná a podpůrná a zadruhé bude neutrální, ne nenakloněná a odmítající.“

E: „Jako rozhodně majoritní společnost by měla umožnit, nebo by si měla uvědomit, že vlastně její kladný postoj k cizincům se jim vrátí zase jenom pozitivně nebo aspoň já si teda myslím, že ten cizí prvek u nás může společnost obohatit. (...) Ono to souvisí s tím, jakou tady máme politickou reprezentaci, ale to už není na mě, abych to řešila. Ale vůbec to ovzduší ve společnosti. Pokud bude vůle a bude se to prezentovat jako pozitivní záležitost, tak i majoritní společnost se na to bude dívat jinak. K tomu, aby ti cizinci byli integrováni, tak toto je docela důležitá věc, aby ta majorita byla otevřená a vstřícná.“

F: „Nevím, nastavit takovou tu pozitivní tvář, nastavit to prostředí tak, aby se tady cizinci cítili dobře. (...) Když jim dají zpětnou vazbu – to je dobře, že tady jste, jsme rádi, tak oni pak mají na integraci zájem, mají zájem lidem porozumět, budou se zajímat o ten systém (...). Ale nemůže ji porozumět, když mu ta společnost nepomůže (...). My jsme zde měli paní, která měla rodinné problémy, ale vyplynulo z toho, že je hrozně nešťastná, že Češi nemají rádi cizince a cítí se zde nešťastná. Takže si myslím, že majorita hraje zásadní roli. Společnost by měla být tolerantní a pokusit se zbavit předsudků, to by měli v první řadě... zjistit si informace, budou se snažit s nimi setkat, tak to je našim cílem, aby si lidé zjišťovali více informací.“

Přijímání a zjišťování informací souvisí s mediální gramotností, kterou v souvislosti s majoritou a ovlivňováním jejich postojů zmiňuje Respondent B. Stejně jako Respondent E uvádí, že postoje jsou ovlivněny převážně politikou. Pokud tu identifikujeme roli majority jako pasivního příjemce informací, podle Respondenta B by se měla tato role aktivizovat například vzděláváním v mediální gramotnosti.

B: „Takže to jsou Češi, a jaký může mít celek jako takový roli? Tady může mít nějakou roli politická garnitura, která podle mě může ovlivňovat postoje ve většinové společnosti, ale pak je to na skupinách a na jedincích, kteří můžou mít nějakou roli nebo neziskových organizací (...).“

V: „A když vezmeme každého jedince?“

B: „Každý jedinec by měl být v procesu svého vývoje kultivován tak, aby měl nějakou mediální gramotnost a nepodléhal médiím a nepřijímal pasivně informace, které dostává v médiích.“

Ve výsledku můžeme říci, že respondenti chápou roli majority tak, jak ji definuje integrační politika ČR. Dva respondenti kladou důraz na utváření neformálních vztahů, které cizincům pomohou v začleňování do společnosti. Většina respondentů se shodlo, že

integraci ovlivňují postoje majority – její otevřenost, ochota přijímat cizince. Dva respondenti v té souvislosti hovoří o informovanosti a zdůrazňují, aby si lidé vyhledávali informace aktivně, popř. aby k tomu byli vedeni. Jeden respondent vidí jako možnost, jak zapojit majoritu do integrace cizinců, vzdělávání.

4.2.2 Jak se opatření Koncepce integrace cizinců zahrnující majoritní společnost naplňují v praxi v Olomouckém kraji?

Nejdříve uvedu, která opatření budu posuzovat. Jak jsem uvedl v kapitole 2.3.6, Koncepce integrace cizinců obsahuje mnoho opatření, která se týkají majoritní společnosti. Jelikož jsem se ve výzkumu nezaměřoval přímo na opatření jako je zapojování systému ZŠ a SŠ, podpora organizací cizinců a jejich iniciativ, ani na opatření, která nepřímo směřují k cílům integrační politiky (podpora rozvoje občanské společnosti, podpora výzkumů, atd.), nebudu tyto oblasti uvádět. Opatření, která se v analýze dat objevila, jsem shrnul do dvou kategorií: informování veřejnosti a pořádání akcí. U těchto opatření jsem předpokládal, že se k nim budou moci vyjádřit všichni respondenti a bude tak možné srovnat, jak se jejich výpovědi liší v těchto kategoriích. V této kapitole se pokusím ukázat, jak pracovníci tato opatření využívají a jak je naplňován jejich cíl.

Informování veřejnosti

Nejprve se budu zabývat oblastí informování veřejnosti. Z analýzy vyplynuly způsoby, jakými se informovanost může odehrávat. Jedná se o informování skrze webové stránky a sociální sítě; skrze tradiční média; skrze internetová média a internetové servery; osobním kontaktem.

Webové stránky a sociální sítě

Co se týče informování skrze sociální sítě, někteří respondenti uvedli, že je využívají, setkávají se ale s problémy jako jsou reakce veřejnosti, omezení dané předpisy v instituci a nedostatečné zajištění v oblasti propagace/PR. Tento způsob informování je využíván převážně pro informování o akcích a službách jednotlivých institucí.

B: „No, využití sociálních sítí, ale tak aby se to nějak nezvrhlo ke xenofobním ... protože když se teď někde podíváte na informace, tak to je tragédie, jak se lidé vyjadřují...“

C: „Na facebookové stránce naší organizace, v roce 2015, když to gradovalo, tak tam byly negativní reakce čistě na to, že jsme dali pozvánku na akci. Bylo toho pár, ale stávalo se to spíš, když jsem to dávala na skupinu města. Zaznamenala jsem tam negativní reakce. Bud' na

naši organizaci, nebo na to, že pracujeme s cizinci. Jakoby to bylo sprosté slovo. Pak jsme už zvažovali, kam co dáváme.“

A: „Jsou třeba články na sociálních sítích, ale díky nařízení vedení, tak my články třeba konkrétně o klientech nevyepisujeme na stránkách organizace. Nejvíce třeba informujeme o službách. (...) Kdyby tady byl ještě další pracovník, který by se tomu třeba na půl úvazku mohl věnovat, přímo cíleně PR, už by to vypadalo jinak. Ten sociální pracovník když je zahlcen, tak se to fakt zvládat nedá.“

F: „My děláme asi co můžeme si myslím, ke každé akci máme leták, dáváme to na internet, webové stránky, facebook, ale v našich stránkách se lidé neorientují. Ale to je věc, kterou nemůžeme vůbec ovlivnit. (...) Někdo by se o tu propagaci měl starat více směrem k veřejnosti. Ale já nevím sama jak zvýšit například sledovanost facebooku. To tady děláme my. Rozneseme letáčky v terénu, ale moc lidí to neregistruje.“

Tradiční média

S využívání tradičních médií se setkáváme méně často, zmiňují ho respondenti ze dvou institucí. Jeden zmiňuje využití tradičních médií k informovanosti o problémech cizinců, druhý k prezentaci vlastní organizace.

C: „Myslím, že publikování článků může být dobrá věc. Taky jsme to kdysi dělali, že jsme v místním tisku nechali redaktory sepsat příběhy těch cizinců tady, co jsou, může to být dobrý způsob, jak lidi seznámit s osudy těch lidí.“

E: „Teďka nám vyjde v městském zpravodaji i článek (...) my jako novinové články úplně nemusíme mít jako prezentaci, takže není to tak, že by nám co měsíc vycházel někde nějaký článek, ale snažíme se prezentovat i touto cestou.“

Internetová média a internetové servery

Používání internetových serverů zmiňuje jeden respondent. Přednost dostávají specializované servery před vlastními internetovými stránkami. Druhý respondent jich nevyužívá aktivně, ale oceňuje, že díky internetovým serverům a médiím majoritní společnost dostane možnost si takový článek přečíst v podobě, která je v dnešní době oblíbená.

A: „My nepublikujeme žádné články, ale třeba sdílíme články přes Člověka v tísni, Migraceonline a tady tyhle další servery, které více informují a více se věnují tomu migračnímu tématu.“

E: „Publikování článků o životě migrantů... to funguje, ale záleží na tom, co vás zajímá. Minimálně ale máte tu možnost si to přečíst. (...) Společnost... kde jinde, nebo internetový server, to není jediný zdroj informací, ale je to jeden ze zdrojů dnešní doby, zvláště mladá generace funguje na mobilech, tak je to v podstatě hlavní zdroj, spíše si něco stáhnou do mobilu, než aby zašli do knihovny.“

Osobní kontakt

Dalším způsobem, jak působit v oblasti informovanosti majority je osobní kontakt s ní. Respondent D se komunikací s majoritou nezabývá přímo ve své práci, i tak ale informuje osobně svoje okolí tím, že lidem vysvětluje problematiku cizinců, vede s nimi dialog. Zkušenost s osobním kontaktem s majoritou uvádí i Respondent F a udává k tomu příklad.

D: „S veřejností nekomunikuji, protože veškerá komunikace probíhá skrze tiskového mluvčího nebo vedoucího pracovníka. (...) Když se mě někdo zeptá na cizince, tak se mu snažím vysvětlit tu problematiku z obou pohledů.“

F: „Mám zkušenost z rodiny, od přátel, už když řeknu, kde pracuji, tak jako cizinci... berou to jako takovéto dno. (...) A dostáváme se na to, co tady ti lidi řeší za problémy... jednak všichni mají pocit, že lidi můžou přijít a být tady jen tak... a tak to není, tak ať se nad tím zamyslí. Nebo ten názor, mají mobily, tak asi mají peníze. Tak si uvědomí, kdybys prchal, co by sis vzal s sebou, aby ses ozval rodině. (...). Já se snažím nabízet jim i ten jiný pohled, někoho, kdo se s nimi setkává.“

Pořádání akcí

Nyní přejdeme na využívání opatření k pořádání akcí. Koncepce integrace cizinců obsahuje jako opatření kulturní akce. Ty mají přinést setkávání cizinců s majoritní společností a jejich vzájemné poznávání, které následně vede k větší vstřícnosti a otevřenosti majority. V jednotlivých institucích k nim přistupují různě, v některých ale nejsou vůbec pořádány. Z analýzy ovšem vyplývají dvě skutečnosti. Tyto akce se zaprvé potýkají s jistou uzavřeností a svůj účel tak většinou neplní. Zadruhé existují některé způsoby – příklady dobré praxe, které snadněji naplňují cíle Koncepce integrace cizinců.

Uzavřenost akcí

Kromě jednoho respondenta všichni zmínili, že tyto akce oslovují pouze menší část majoritní společnosti, která je cizincům už nakloněná. Většinou tyto akce tedy nemohou

plnit svoji úlohu a cizinci se na nich setkávají jen s určitým okruhem lidí. Pro příklad uvádím tyto úryvky:

C: „Když jsme dělali naše vlastní dotazníky, tak jsme se ptali Čechů, jak se jim změnil vztah k cizincům, když chodili během toho roku a půl k nám na ten program, tak řekli, že se jim nezměnil, že byl vždycky dobrý.“

D: „Většinou jsou v řadách publika a besedujících osoby, které pracují a zabývají se danou problematikou a téma diskuse se jich profesně dotýká, pak jsou to studenti, které dané téma zajímá nebo je pro ně potřebné při studiu, ale na ta širší veřejnost. Myslím, že spousta těch akcí má charakter uzavřenosti.“

F: „Nezažila jsem akci, aby tam někdo přišel proto, že nemá rád cizince a šel jim to dát najevo. Tam přišli lidé, kteří se chtěli dozvědět něco o té zemi, poznat kulturu a tak. Takže to byla relativně poučená veřejnost, která je přátelštěji nakloněna a když se někdo o to zajímá, tak to jsou lidé, kteří těm cizincům chtějí minimálně porozumět.“

Dobrá praxe

V analýze též objevují některé způsoby pořádání akcí, které fungují, dle zkušenosti respondentů, lépe než jiné. Jedná se o kulturní akce spojené s šířením informací, jako jsou například hudební koncerty; přednášky na témata, která aktuálně majoritu zajímají; akce, kde je možné se osobně setkat s cizincem; akce spojené s kulinářskou tematikou; akce zaměřené na vysokoškoláky nebo na matky s dětmi.

Na prvním příkladu se respondenti shodli na hudebním koncertu, jako vhodné formě akce, při které je možné nenásilně informovat majoritu o problematice cizinců.

E: „Anebo je to jenom akce, když jsou tam koncerty a nějaké aktivity, anebo ochutnávky a k tomu nějaká kapela, tak prostě přijdou na koncert... a při té příležitosti, i když přijdou jako kdyby na zábavu, tak mají šanci ještě se nenásilně dovědět o těch věcech, co jim chceme předat.“

F: „(...) hudba třeba, aby lidé přišli na koncert kapely, a kdyby ta kapela mezi každou písničkou řekla, jak oni vnímají tu zemi, tak je to taky fajn.“

Níže uvedení respondenti se shodují v tom, že je lehčí majoritu oslovit s tématem, které je zajímavé, např. medializované nebo cestovatelské téma. Vhodné je navíc, pokud se na akci lidé setkají osobně s cizincem.

F: „(...) pak jsou to vyhrcoené témata, zajímá je terorismus apod., tak kdyby někdo udělal přednášku, proč sem se stal raději lékařem než teroristou, tak by na to přišli, třeba muslim z lékařské fakulty. Na to teď všichni reagují. Jinak dělat pro ně ty věci zajímavý, musí o tom prvně vědět.“

B: „Nemyslím si, že by o tom byl zájem ze strany veřejnosti, pakliže to třeba není o islamistech. Kdyby to bylo o islámu a Islámském státu diskuze, tak tam určitě přijde moc lidí, protože to je téma, které se medializuje a bere se jako hrozba.“

C: „Měli jsme cestovatelská témata, hodně o tom jak se žije jinde, buď to byl Čech (...) nebo naopak cizinci, kteří zůstali usazení, povykládali o své zemi. (...) Když se tu mohli setkat, s černochem, který žije v Olomouci, tady se oženil třeba s Češkou, tak je to zajímavá.“

Dalším způsobem je udělat akci, na které se příchozí setkají s tématem jídla. Na tom, že kulinařské zážitky přilákají i členy majoritní společnosti se shoduje většina respondentů.

B: „(...) To byla akce, kde se vybralo deset rodin a byli pozváni na oběd do českých rodin a naopak. A to se mi moc líbilo. Ono to nemělo masivní dopad, ale mělo to tu lidskou dimenzi. Nebylo to, že vám někdo nutí nějaký pořad v něčem, nebo předvádí tanečky, ale že je to takové to obyčejné lidské setkání u jídla.“

D: „Poslední taková akce, která opravdu byla pro širší veřejnost, byla myslím v roce 2015 (...) Tam přišla i široká veřejnost, i ti co neměli vůbec ponětí o cizincích. (...) Byla tam ochutnávka mezinárodní kuchyně, to je vůbec to, co nejlépe přitáhne všechny.“

C: „Měli jsme i kulinařskou akci, že se vařily jídla cizokrajná a mělo to docela úspěch, že lidi na to chodili, protože je to zajímavá, i v televizi se dívají na cestopisné věci.“

Posledním způsobem, který dle respondentů funguje, je zaměření akce na určitou skupinu lidí. V tomto případě se jedná o vysokoškolské studenty, vzhledem k jejich otevřenosti nebo o matky s dětmi, protože snadněji navazují vztahy s dalšími matkami.

A: „Lepší zkušenost mám i se studenty, že jsou mnohonásobně víc otevření cizincům anebo mladí lidi do těch 35, ti jsou jakoby nejvíce otevření.“

C: „Když uděláme akci pro rodiče a děti, tak maminky mají společné téma - děti, které prostě sblíží a okamžitě není problém se bavit, tak vznikají vztahy úplně přirozeně.“

4.2.3 Nevyužitý potenciál v zapojování majority do integrace cizinců

V této podkapitole bych chtěl odpovědět na otázku „existuje-li nevyužitý potenciál v zapojování majority do integrace cizinců, jakým jiným způsobem, v porovnání se současným, je možné zapojit majoritní společnost?“ Potenciál není kvalitativně přesně měřitelný, jedná se o stav, který vnímáme, když je v určité oblasti patrný rozpor mezi současným stavem a stavem, který bychom chtěli docílit. V této části konkrétně uvedu oblasti, ve kterých takový rozpor jednotliví respondenti vnímají, a odhadnu, jak chápou stav cílový.

Dotace pro podporu účasti majoritní společnosti na integračních aktivitách

První respondent vnímá potenciál ke zlepšení ve financování aktivit prostřednictvím dotací z Ministerstva vnitra. Vzhledem k nastavení migrační a integrační politiky ČR existuje rozpor mezi tímto nastavením a podporou státu. Uvádí, že aktivity, do kterých je zapojena i majoritní společnost, nejsou dotacemi podporovány. Cílovým stavem by byla dotační podpora aktivit, které by cílily na smíšené skupiny – cizinci bez rozlišování země původu i majorita.

C: „Dotace, co jsme do té doby měli, to byly z ministerstva vnitra a byly jenom pro cizince ze třetích zemí a v podstatě tak je to dodneška, no... Takže vlastně děláte integraci pro cizince, kde jsou sami cizinci. Takže... a nebyl jiný dotační titul, který by nám umožňoval jakoby tam zapojit třeba Čechy aby to mělo nějaký větší smysl integrační, efekt bych řekla.“

Setkávání s cizinci v rámci vzdělávacích programů VŠ a SŠ

Druhou oblastí může být zapojení cizinců do vzdělávacích programů vysokoškolských nebo středoškolských studentů. Tento respondent vnímá jako potenciál setkávání mezi studenty z různých zemí v rámci jejich vzdělávání. Takové vzdělávání má přinést seznámení s jinými kulturami. Cílovým stavem by bylo, aby existoval organizátor programů, který by zajišťoval takové vzdělávání.

B: „Teď jsme mluvili s kolegou a říkal, že tady je hodně cizinců šikovných, kteří zde studují, a uvažovali jsme o jedné věci, ale někdo by to musel mít v gesci, nějaká neziskovka nebo nějaký organizátor, že by bylo možné setkávání se studenty v rámci třeba rámcových vzdělávacích programů, kde oni by se měli seznamovat s jinými kulturami a podobně, jo, to si myslím, že by mohlo být zajímavé. Jednak jsou si věkově blízcí a asi by to byla docela dobrá aktivita. Čili vysokoškolští studenti, středoškolští studenti, takové setkávání.“

Organizace dobrovolnických aktivit pro vzdělávání cizinců

Díky jednomu respondentovi se také setkáváme s jiným zapojením studentů do integrace cizinců. Jedná se o práci s dobrovolníky, která není v migrační a integrační politice obsažena. Tento respondent popisuje svoji zkušenost se zapojováním vysokoškolských studentů do doučování českého jazyka. Činnost dobrovolníka může cizinci zároveň pomoci v integraci v sociální i kulturní oblasti. Cílovým stavem by byla realizace dobrovolnických programů dalšími institucemi a jejich využívání širší veřejností a větším počtem cizinců.

A: „Sociální pracovník už by neměl kapacity doučovat někoho z klientů, tím pádem zapojujeme v podstatě tu majoritu s tím, že většinou jsou to studenti z vysokých škol. Jestli je nějaký středoškolák, tak to nevím. Ale mezi těmi studenty je to jakoby dost oblíbený.“

Propagace/PR

Kvůli pořádání akcí kvůli informování majority by podle dvou respondentů mělo být věnováno více úsilí propagaci a PR. Pro kontakt s majoritní společností se užívají různé cesty, v institucích ale neexistuje cílený postup pro oslovování majority, nevyčleňují se na to ani finance. Tento postup by mohl přinést odborník na tuto problematiku. Cílovým stavem by byla podpora propagační činnosti v organizaci nebo dotační podpora ze strany státu.

A: „Ono to funguje u kolegů. Je spousta věcí, které by šly dělat lépe, ale když by fungovalo opravdu to PR, tak by to fungovalo úplně jinak. Tohle to publikování by se přehodilo na toho člověka a už by to fungovalo úplně jinak.“

F: „My máme těžkou pozici v tom tu akci zpropagovat tak, aby se o tom dozvěděli lidi. (...) Kdyby tu byl specialista na tu propagaci, tak si myslím, že by to bylo lepší. Ale zase na druhou stranu vůbec nevím, kde by se na to vzaly peníze.“

Propagaci lze také použít jiným způsobem, než jakým je dosud využívána. Jak je patrné z kapitoly 4.2.2, například webové stránky a sociální sítě instituce využívají k informování o pořádaných akcích a o vlastních službách. Nevyužívá se možnost informovat přes tento kanál o problematice cizinců (aktuálním dění, migraci, integraci). Aby byla tato činnost úspěšná, byla by nutná právě propagace nebo originální provedení. Takovým provedením může být poskytování informací majoritní společnosti o posledních trendech v migraci a integraci zajímavým způsobem, například pomocí

infografiky. Dostupná data – ať už statistická data ČSÚ nebo pravidelné zprávy o migraci Ministerstva vnitra²³ mohou ovlivňovat majoritní společnost stejně dobře jako například publikování příběhů cizinců, musela by být ale podaná atraktivně. I tohle by tedy mohlo být náplní práce odborníka na propagaci a PR.

4.3 Shrnutí výsledků a doporučení pro další výzkum

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jak probíhá zapojování majoritní společnosti do integrace cizinců – jakou roli při integraci hraje. Hlavní cíl jsem se pokusil naplnit pomocí tří dílčích cílů.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, jak pracovníci institucí zabývajících se cizinci chápou roli majority při integraci cizinců. U respondentů jsem pozoroval, že se dotýkají zejména tématu tolerance, na kterém s majoritní společností mohou pracovat různými způsoby. U všech respondentů byla patrná tendence chápat majoritní společnost v integraci cizinců jako důležitého aktéra, který tento proces ovlivňuje primárně svými postoji. Většina respondentů pro práci s majoritou zmínila informovanost, jako způsob, jak pracovat na postojích majority. Druhým způsobem je tvorba neformálních sociálních vazeb a podpora osobního setkávání. Zajímavé je, že druhý způsob upřednostňovali respondenti, kteří se zapojováním majoritní společnosti zabývají v rámci své práce. Angažovanost majoritní společnosti na sociální rovině integrace je patrná i z teoretických východisek integrace cizinců. Integrační politika ČR také uvádí opatření, která by měla na tuto oblast reagovat, stejně tak uvádí opatření pro oblast informovanosti. Vidíme tedy, že existuje pozitivní korelace mezi tím, jak chápe roli majoritní společnosti integrační politika a jak ji chápou respondenti.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, jak jsou naplňována opatření Koncepce integrace cizinců týkající se majoritní společnosti v praxi. Vzhledem k pracovním pozicím respondentů jsem se nezaměřoval na všechna opatření, ale shrnul jsem je do dvou kategorií: informování veřejnosti a pořádání akcí. Opatření pro informování veřejnosti se podle respondentů naplňuje těmito způsoby: informování skrze webové stránky instituce a sociální sítě, skrze tradiční média, skrze internetová média a internetové servery a osobním kontaktem.

Webové stránky a sociální sítě nejsou plně využívány v žádné z institucí. Důvodem jsou negativní reakce veřejnosti a omezení dané předpisy v instituci, důvodem je také

---

²³ Ministerstvo vnitra ČR (nedatováno): *Strategie migrační politiky ČR* [on-line]. Dostupné 22. 3. 2017 z: <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx>

nedostatečné zajištění v oblasti propagace a PR. Tímto způsobem instituce nejčastěji informují majoritní společnost o pořádaných akcích a o službách jednotlivých institucí.

Tradiční média instituce využívají k informování zřídka. Jejich využívání zmiňují jen dva respondenti a to buď k informování o problémech cizinců, nebo k prezentaci vlastní organizace. Pro svoji popularitu respondenti oceňují spíše možnost informovat skrze internetová média a internetové servery. Tyto kanály se využívají právě z důvodu obliby mezi širokou veřejností, pokud pak instituce využívá specializovaná média a servery, je tu výhodou také to, že je informace adresná. Dostane se tomu, kdo ji hledá a nemá opačný efekt na ty, kteří o tento druh informací nestojí.

Posledním způsobem je osobní kontakt s majoritou. I ten může hrát roli v předávání informací lidem na lokální úrovni. Při osobním kontaktu pracovníka se členy majoritní společnosti (většinou se jedná o rodinu a známé) je předávání informací poměrně účinné. Dialog s lidmi umožní předat informace věrohodně. Respondentům slouží k informování o problematice cizinců i k informování o činnosti dané instituce.

Druhou kategorií opatření je pořádání akcí. V jednotlivých institucích k nim přistupují různě, v některých ale nejsou pořádány. Většina respondentů se u tohoto opatření shoduje na téma uzavřenosti. Akce pořádané za účelem potkávání cizinců s majoritní společností většinou navštěvují lidé, kteří už jsou cizincům otevření. Tyto akce tedy většinou nenapomáhají k větší vstřícnosti a otevřenosti majoritní společnosti. Z výzkumu ovšem vyplynuly i způsoby pořádání akcí, které cíle Koncepce integrace cizinců naplňují – tzv. příklady dobré praxe. Jedná se o akce s kulinářskou tematikou, přednášky na témata, která aktuálně majoritu zajímají (cestovatelská témata, islám), hudební koncerty s informativními vsuvkami, akce zaměřené na vysokoškoláky nebo na matky s dětmi – cizince i Čechy.

Třetí dílčí cíl spočíval v identifikaci nevyužitého potenciálu v zapojování majority do integrace cizinců. Ve výzkumu se objevilo několik způsobů, kterými by bylo možné její zapojování podpořit. Prvním způsobem, který cílí přímo na majoritní společnost, je **organizace dobrovolnických aktivit**. Dobrovolnická aktivita přímo podporuje setkávání cizinců se členy majority, podporuje tvorbu neformálních vztahů, může být zacílena na procvičování českého jazyka, doučování nebo koučování. Pro realizaci je nutný zájem majority i cizinců. Tento způsob zapojení majority bohužel chybí v KIC.

Dalším způsobem, jak docílit většího zapojení majority do integrace cizinců je, jak identifikuje jeden z respondentů, **dotiční podpora** účasti majoritní společnosti na integračních aktivitách. Uvádí, že aktivity, do kterých je zapojena i majoritní společnost,

nejdou dotacemi podporovány. Dotační podpora aktivit, které by cílily na smíšené skupiny – na cizince bez rozlišování země původu i na majoritu, by mohla přinést větší počet akcí s účastí širší veřejnosti i s účastí cizinců ze zemí EU, jelikož integrace cizinců z EU není podporována stejným způsobem jako u ostatních pobývajících cizinců.

Jiný respondent zmiňuje možnost zavést **setkávání cizinců se studenty SŠ a VŠ v rámci vzdělávacích programů**. Tito cizinci mohou být sami studenty, tím by se docílilo větší vzájemné blízkosti. Bylo by tak možné ovlivnit postoje mladých lidí, bojovat proti předsudkům a ovlivňovat majoritní společnost z dlouhodobého hlediska. Tuto aktivitu by mohl mít na starost určitý organizátor, který by ji pak zrealizoval např. v rámci projektu. KIC se věnuje setkávání studentů ze ZŠ a SŠ s cizinci v rámci vzájemného poznávání, takové setkávání má ale nejčastěji formu besedy. Zapojení cizinců do vzdělávacích programů škol je tedy způsobem, jak toto opatření vylepšit.

Způsobem, kterým by bylo možné zlepšit práci s majoritou a způsobem, na kterém se shodlo nejvíce respondentů je **podpora propagace a PR** a to v samotných institucích nebo na úrovni dotačních zdrojů. Z výzkumu vyplývá, že propagaci by měl mít v institucích na starost odborník na tuto oblast. Další způsob, který ale v rámci slabé propagace a PR není využíván, je práce s webovými stránkami a sociálními sítěmi. Jejich využívání k informování o problematice cizinců (aktuálním dění, migraci, integraci) jsem nezaznamenal. Instituce tímto způsobem nejčastěji informují majoritní společnost o pořádaných akcích a jednotlivých službách. K problematice cizinců se většinou tímto způsobem nevyjadřují, je využíváno spíše specializovaných internetových serverů. Potenciálně úspěšné informování by ale mohlo probíhat i tímto způsobem a to například poskytováním informací majoritní společnosti o posledních trendech v migraci a integraci zajímavým způsobem, například pomocí infografiky.

Tento výzkum byl zpracován z pohledu pracovníků institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji kvalitativní metodou, není tedy možné výsledky jednoduše zobecnit. Na závěr ale uvádím oblasti s potenciálem v zapojování majority do integrace cizinců, které je možné aplikovat alespoň na další kraje. Zacielení na Olomoucký kraj je zároveň jednou ze slabin tohoto výzkumu. Jedná se o kraj se třetím nejmenším počtem cizinců, tomu odpovídá i počet institucí a zájem majoritní společnosti o tuto problematiku. Ke zkvalitnění výzkumu v této oblasti bych doporučil věnovat se například dopadům integračních opatření na majoritní společnost s využitím většího výzkumného vzorku.

Ve výzkumu je patrné, že využívání opatření zahrnující majoritní společnost je silně ovlivněno postojem majority k cizincům. Tato opatření jsou ale z velké části mířena právě

na ovlivnění těchto postojů, pokud se ovšem nebudou používat, není možné postoje vůči cizincům v majoritní společnosti změnit.

Závěr

Majoritní společnost je neodmyslitelnou součástí integrace cizinců, což není jen teoretickým východiskem, ale také základem, na kterém je postaven současný systém integrační politiky ČR. Můžeme na něm vidět, že k integraci přistupuje z hlediska bezpečnosti i z hlediska maximalizace výhod migrace.

V teoretické části jsou odhaleny opatření, jenž tento systém má pro práci s majoritní společností. Východiska toho, jak je v integrační politice ČR chápána role majoritní společnosti, jsou v praxi dobře přijímána. V institucích zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji se objevuje téma postoje majoritní společnosti. Postoje majority jsou vnímány zároveň jako předpoklad pro práci (vzdělávání a osvěta) a zároveň jako bariéra omezující využití jednotlivých opatření (negativní reakce, uzavřenost akcí). Panuje shoda v tom, že u širší veřejnosti je třeba pracovat na větší toleranci k odlišnostem.

I přes tuto uzavřenost, která institucím zneprůjemňuje práci na větší otevřenosti majority, se využívají různé způsoby k informování veřejnosti i pořádání akcí. Výzkum odhalil některé oblasti, které mohou vstupování majority do integrace cizinců usnadnit. Takovými příklady dobré praxe jsou akce s kulinářskou a cestovatelskou tematikou, přednášky o aktuálních trendech, hudební koncerty nebo akce zaměřené na určitou cílovou skupinu. Byl odhalen i určitý potenciál pro podporu intenzivnějšího zapojení majority, jakým může být podpora propagace a PR, organizace dobrovolnických aktivit, dotační podpora nebo setkávání cizinců se studenty SŠ a VŠ v rámci vzdělávacích programů.

Pro instituce a sociální pracovníky tedy existuje prostor k činnosti, která bude majoritní společnost oslovovat, která bude zároveň reagovat na jejich obavy a povede k nenásilné integraci cizinců, jenž nemůže vycházet z politických opatření, ale musí nejprve vycházet ze společnosti samotné.

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EHP – Evropský hospodářský prostor

EU – Evropská Unie

KIC – Koncepce integrace cizinců

NNO – Nestátní neziskové organizace

PR – Public Relations/Vztahy s veřejností

SŠ – Střední škola

VŠ – Vysoká škola

ZŠ – Základní škola

Seznam použitých zdrojů

1. Anderliková, L. (2014). *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton.
2. Baláž, R. (Leden 2012). Využití teorie sítí při sociální práci s cizinci. *Sociální práce/Sociálna práca*, stránky 92-101.
3. Barša, P. (1999). *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
4. Baršová, A., & Barša, P. (2005a). *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav.
5. Baršová, A., & Barša, P. (Leden 2005b). Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců. *Sociální studia*, stránky 49-66.
6. Brázová, V.-K. (2011). *Migrace a rozvoj: rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.
7. Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration : International Population Movements in the Modern World*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
8. Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.
9. Dohnalová, E. (2012). *Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice*. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc.
10. Drbohlav, D., & kol., a. (2010). *Migrace a (i)migranti v Česku*. Praha: Sociologické Nakladatelství.
11. Dvořáková, J., Hervetová, V., Horská, J., & Mourečková, H. (2007). *Metody sociální práce s imigranty, azylanty a jejich dětmi*. Praha: TRITON.
12. Evropská komise. (2011). *Evropská agenda pro integraci státních příslušníků třetích zemí*. Brusel.
13. Janáčková, S., Skopeček, J., & Slanný, M. (2016). *Masová imigrace: záchrana, nebo zkáza Evropy?* Praha: Institut Václava Klause.

14. Koncepce integrace cizinců. (2005). *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců*.
15. Koncepce integrace cizinců. (2011). *Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití*.
16. Koncepce integrace cizinců. (2015). *Aktualizovaná "Koncepce integrace cizinců - Ve vzájemném respektu" a Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016*.
17. Koncepce integrace cizinců. (2016). Postup při realizaci aktualizované „Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu“ v roce 2017.
18. Kučera, P. (10. Duben 2015). *Vnitro má jasno ohledně budoucí strategické migrační politiky. Poznámky z kulatého stolu*. Načteno z MigraceOnline.cz: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky-zaznam-z-kulateho-stolu>
19. Kutnohorská, J. (2013). *Multikulturní ošetrovatelství pro praxi*. Praha: Grada.
20. Mareš, P. (2004). Sociální exkluze a inkluze. V T. Sirovátka, *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin* (stránky 15-29). Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.
21. Matušková, M. (2013). *Kulturní střet v rámci migrace do vyspělých zemí*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky.
22. Ministerstvo vnitra ČR. (2015). *Strategie migrační politiky České republiky*. Načteno z <http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/strategie-strategie-migracni-politiky-cr.aspx>
23. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. (2015). *Bezpečnostní strategie České republiky*. Praha.
24. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
25. Musil, L., & Navrátil, P. (2000). Sociální práce s příslušníky menšinových skupin. *Sborník prací Fakulty sociálních studií Brněnské Univerzity*, (stránky 105-141).
26. Palaščíková, D. (2014). *Formování profese interkulturní pracovník/pracovnice: zahraniční zkušenosti, praxe a vzdělávání v ČR*. Praha: InBáze.

27. Rákoczyová, M., & Trbola, R. (2009). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha: SLON.
28. Skalková, J. (Únor 2007). Interkulturní komunikace umožňuje efektivnější dorozumívání s cizinci. *Sociální práce/Sociálna práca*, stránky 38-40.
29. Šišková, T. (2001). *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál.
30. Šťastná, J. (2016). *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.
31. Trbola, R., & Rákoczyová, M. (2011). *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I*. Brno: Barrister & Principal.
32. Uherek, Z. (2003). *Společenská integrace migračních skupin – základní pojmy a problémové okruhy*. Načteno z MigraceOnline.cz: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/spolecenska-integrace-migracnich-skupin-zakladni-pojmy-a-problemove-okruhy>
33. *Zákon o sociálních službách*. Zákon č. 108/2006 Sb. v účinném znění ke dni 1.1.2007.

Seznam grafů a tabulek

Graf 1 Počet cizinců v ČR podle země původu.....	11
Tabulka 1 Cizinci podle státního občanství k 31. 12. 2016.....	12
Tabulka 2 Počet cizinců v Olomouckém kraji k 31. 12. 2016.....	13
Tabulka 3 Přehled institucí zabývajících se cizinci v Olomouckém kraji	36

